А. М. Висоцька

УКРАЇНСЬКА МОВА

Підручник
для осіб з особливими
освітніми потребами (F 70)

3 клас

Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України

Київ
«Либідь»
2020

УДК 811.161.2*кл3(075.2.056.26)
В53

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист МОН України від 23.07.2020 р. № 1/11-4966)

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Умовні позначення:

 — початок уроку

 — домашнє завдання

 — словничок

 — хвилинка спілкування

Висоцька, А. М.
В53 Українська мова : підруч. для осіб з особлив. освітн. потребами (F 70) : 3 кл. / А. М. Висоцька. — К. : Либідь, 2020. — 192 с. : іл.
ISBN 978-966-06-0820-7.

УДК 811.161.2*кл3(075.2.056.26)

ISBN 978-966-06- 0820-7

© Висоцька А. М., 2020
© Ясінська Ю. В., ілюстрації, 2020

Любіть рідну мову

Мова — краса спілкування,
мова — як сонце ясне,
мова — то предків надбання,
мова — багатство моє.

Федір Пантов

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В ДРУГОМУ КЛАСІ

Звуки і букви

Вправа 1. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки. Назви зображені предмети.

Для довідок: олівці, зошит, рюкзак, ручка, лінійка, будильник, зубна щітка, Буквар.

2 Розкажи, що тобі потрібно покласти в рюкзак до школи.

Пригадай! Звуки ми чуємо і вимовляємо. Букви ми бачимо, читаємо і пишемо.

Вправа 2. 1 Прочитай вірш.

Андрійко наш уже **школярик**:
іде з портфеликом в руці,
а в ньому **зошити** й **букварик**,
пенал, і **ручка**, й **олівці**.

Наталя Забіла

2 Випиши виділені слова. Підкресли в них букви ***а***, ***о***, ***у***, ***е***, ***и***, ***і***. Які звуки вони позначають?

Пригадай! Звуки бувають голосні і приголосні. Голосних звуків шість: [а], [о], [у], [е], [и], [і].

Вправа 3. 1 Роздивись малюнки. Добери до кожного малюнка назву.

Для довідок: банан, абрикос, груша, апельсин, буряк, огірок.

2 Запиши в зошиті слова, які починаються з голосного звука.

Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному, які фрукти любить кожен із вас.

Вправа 4. 1 Прочитай слова.

Колесо, трава, осінь, сестра, роса, брат, місто, вітер, вікно.

2 Випиши слова з буквою ***о***. Визнач, скільки голосних букв у кожному слові.

Зразок. *Колесо (3), …*

Вправа 5. 1 Прочитай вірш. Назви голосні звуки у виділених словах.

В лісі осінь, так пахне грибами.
Жовте **листя** летить і летить.
Верби схилені над ставами.
У намисті **калина** стоїть.

Надія Красоткіна

2 Випиши виділені слова, поділивши їх рисочкою на склади.

Пригадай! Приголосні звуки позначають буквами *б, в, г, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ.*

Вправа 6. 1 Назви малюнки. Який звук вимовляємо на початку кожного слова?

2 Запиши слова. Підкресли в них букви, що позначають приголосні звуки.

Для довідок: сорока, лисиця, собака, ворона, кіт.

Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному, яких пташок ви бачили влітку.

Вправа 7. 1 Прочитай і спиши слова.

Місто, село, вулиця, будинок, дорога, перехід, машина, світлофор.

2 Підкресли букви, що позначають приголосні звуки.

Вправа 8. 1 Прочитай. Якими приголосними звуками відрізняються слова в парах?

коса — **р**оса	**л**ак — **м**ак	ду**б** — ду**ш**
лис — **р**ис	**м**уха — **в**уха	**г**ірка — **н**ірка

2 Спиши. Підкресли букви, якими відрізняються слова в кожній парі.

Зразок. *Коса — роса, …*

Вправа 9. 1 Прочитай слова.

Ранок, небо, день, погода, дощ, вечір, ніч, вітер, спека.

2 Випиши слова, в яких приголосних звуків більше, ніж голосних.

Вправа 10. 1 Прочитай виразно чистомовку. Назви приголосні звуки у виділених словах.

Ла-ла-ла: **Алла** дівчинка **мала**.

2 Випиши виділені слова, поділивши їх рисочкою на склади.

Вправа 11. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки.

2 Розкажи.

- Чим відрізняються дерева?
- Що відбувається з листям восени?
- Які пори року зображено на малюнках?
- Які ознаки літа й осені ти знаєш?

Для довідок: листя зелене, літо, тепло, квітнуть квіти, світить сонце, осінь, листя жовтіє, листя опадає, дощ, холодно.

Вправа 12. 1 Прочитай слова.

Казка, гори, крісло, малина, вікно, рак, буква, річка.

2 Випиши слова з буквою ***к***. Визнач, скільки приголосних у кожному слові.

Зразок. *Казка (3), …*

Вправа 13. Прочитай і спиши прислів'я, вставляючи пропущену букву ***а*** або ***о***.

1. Хто баг..то читає, той баг..то знає. 2. Н..дійтеся не на силу, а на р..зум. 3. Око б..чить далеко, а р..зум — ще далі.

Вправа 14. 1 Утвори з поданих букв слова. Запиши.

о, ж, к, а, л т, с, і, л а, к, ч, а, ш з, а, в, а

2 Назви голосні і приголосні звуки в кожному слові.

Вправа 15. 1 Прочитай вірш.

Ми садили ліс у **полі** —
і **дубочки**, і **тополі**,
і осику, і ліщину,
і **червону горобину**...

Михайло Стельмах

2 Випиши слова з буквою ***о*** в середині.

Речення

Вправа 1. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Побудуй розповідь за малюнком і запитаннями.

- Де відпочиває сім'я?
- Яку пору року зображено на малюнку?
- Хто ловить рибу?
- Хто читає книжку?
- Хто грається з собакою?

Вправа 2. 1 Прочитай.

1. Лагідно, сонце.
2. Лагідно світить сонце.
3. Вересень, діти, школа.
4. У вересні діти йдуть до школи.

2 У яких рядках написано окремі слова, а в яких — речення?

3 Спиши речення.

А дно св ниже вересні йдуть ик

Вправа 3. 1 Прочитай речення.

Понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота, неділя — це дні тижня.

2 Випиши назви днів тижня, поділивши слова на склади.

Зразок. *По-не-ді-лок, …*

Вправа 4. 1 Прочитай речення. Спиши.

1. У мене багато друзів.
2. Оля гарно співає.
3. За вікном шумить дощ.
4. У саду дозріли яблука.

2 Скільки речень ти списав?

3 Про що повідомляє кожне речення?

Пригадай! Перше слово в реченні пишуть з великої букви. У кінці речення ставлять крапку (знак питання, знак оклику).

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши.

Дотримуйся правил дорожнього руху. Ходи тільки тротуарами, тримайся правої сторони. Переходь вулицю у дозволених місцях.

2 Скільки речень ти списав?

3 Підкресли перше слово в кожному реченні. З якої букви його треба писати?

Вправа 6. 1 Роздивись малюнки. Дай ім'я дідусеві і склади два речення про те, що він робить.

2 Запиши речення.

Для довідок: годує кролика, дивиться телевізор.

3 З якої букви ти написав перше слово в кожному реченні? Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 7. 1 Прочитай уголос. Роби паузу в кінці кожного речення.

Промайнуло веселе літо. Настала осінь. Вересневий день теплий і сонячний. На клумбах квітнуть айстри і жоржини.

2 Скільки речень ти прочитав?

3 Спиши. Підкресли речення, яке складається з двох слів.

Вправа 8. 1 Роздивись малюнки і прочитай слова.

Муха Комар Синиця Сонечко Голуб Ворона

2 Запиши за зразком.

Зразок. *Птахи: синиця, … , … .*
Комахи: муха, … , … .

Вправа 9. 1 Запиши речення, вставляючи пропущені слова.

Зразок. *Пекар випікає хліб.*

1. … випікає хліб.
2. … охороняє ліс.
3. … працює в магазині.

Для довідок: лісник, пекар, продавець.

2 Підкресли слово, яке вказує, про кого розповідається в кожному реченні.

Вправа 10. 1 Прочитай і спиши.

Назва місяця вересня пов'язана з вересом. Верес — це вічнозелений кущ. Ця рослина квітує з серпня і до кінця жовтня.

2 Скільки речень ти записав?

3 Підкресли знак, що стоїть у кінці кожного речення.

Вправа 11. 1 Склади з поданих слів три речення за схемою:

└___ ___ .

Людина, літає, ходить, плаває, повзає, пташка, риба, змія.

2 Запиши речення. Кожне речення починай писати з великої букви. У кінці речення став крапку.

Зразок. *Людина ходить.*

Вправа 12. 1 Прочитай виразно речення у двох стовпчиках.

У нас канікули.	У нас канікули!
Ми були на екскурсії.	Ми були на екскурсії!
Я люблю футбол.	Я люблю футбол!
Не треба сумувати.	Не треба сумувати!

2 Чим відрізняються речення у двох стовпчиках під час читання вголос і на письмі?

3 Спиши речення зі знаком оклику в кінці.

Вправа 13. 1 Прочитай виразно речення.

1. Іванко любить свою сестричку.
2. У нас сьогодні свято!
3. Чому ти такий сумний?
4. Сонце сховалося за хмари.
5. Яка краса!
6. Восени день стає коротшим.
7. Котра година?

2 Випиши речення з крапкою в кінці.

3 Як називаються речення, у яких про щось розповідається?

Іванко сестр С нце тишим

Вправа 14. 1 Прочитай.

Був тихий сонячний день. Майже все листя з яблунь опало і шурхотіло під ногами. Тільки де-не-де на деревах залишилося пожовкле листячко.

За *Василем Сухомлинським*

2 Скажи, який знак стоїть у кінці кожного речення.

3 Спиши речення, яке відповідає схемі:

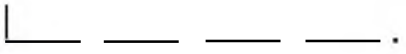

Вправа 15. 1 Прочитай вірш.

Запитала в киці Ната:
— Ти чому така пухната?
Шуба в тебе — просто диво,
в ній і тепло, і красиво!

Катерина Вишинська

2 Скільки речень ти прочитав?

3 Випиши речення зі знаком оклику в кінці.

МОВА І МОВЛЕННЯ

Мова — засіб спілкування

Вправа 1. 1 Роздивись малюнки і скажи, хто як голос подає.

Собака Корова Кіт Курка Свиня

Для довідок: нявчить, рохкає, гавкає, кудкудаче, мукає.

2 Запиши одне речення.

3 Усно дай відповіді на запитання.

- Чи вміють розмовляти тварини і птахи?
- Чи вміють розмовляти люди?

Вправа 2. Роздивись малюнок. Склади і запиши речення про те, що робить диктор.

Для довідок: новини, повідомляє.

Вправа 3. 1 Прочитай вірш. Спиши перше речення.

Ой, яка чудова,
світла і багата
українська мова,
мова мами й тата!
Мова мами й тата, діда і бабусі,
знаю її добре, ще краще навчуся!

Марійка Підгірянка

2 Усно дай відповіді на запитання.

- Для чого людям потрібна мова?
- У якій країні ти живеш?
- Якою мовою спілкуються українці?

Пригадай! Мова потрібна для спілкування людей.

Вправа 4. 1 Прочитай текст.

У Тимка є сестра. Звати її Галя. Улітку вона відпочивала в Польщі. Там вона вивчала польську мову.

2 Знайди і спиши речення, у якому є слово *мова*.

3 Усно дай відповіді на запитання.

- У якій країні відпочивала Галя?
- Яку мову вивчала Галя?

Вправа 5. 1 Прочитай речення. Спиши.

Красивий, щедрий рідний край.
І мова наша — солов'їна.

Ігор Січовик

2 Скільки речень ти записав?

3 Які знаки ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 6. 1 Уважно роздивись малюнки і прочитай підписи під ними. Дай повні відповіді на запитання.

Українка

Білоруска

Грузинка

Китаянка

- Кого зображено на малюнках?
- Якою мовою розмовляють: українка, білоруска, грузинка, китаянка?

Для довідок: грузинською, українською, китайською, білоруською.

2 Запиши одне речення.

Пригадай! Слово — основна одиниця мови.

Вправа 7. 1 Прочитай і спиши вірш.

Рідна мова

Буква до букви —
і виникло слово.
Слово до слова —
звучить рідна мова.

Ігор Січовик

2 Усно дай відповіді на запитання.

- З чого складаються слова?
- З чого складається мова?
- Для чого людям потрібна мова?

Вправа 8. 1 Прочитай вірш і відгадай, про який осінній місяць у ньому йдеться.

Мов вогонь, палає світ,
полетіло листя з віт.
Пташки в вирій відлітають,
хмарки дощик розсипають.

Наталя Гуркіна

(Жовтень)

2 Про який вогонь розповідається у вірші?

3 Спиши перше речення вірша. З якої букви треба писати перше слово в реченні?

Вправа 9. 1 Уважно роздивись малюнки.

2 Добери з довідки слова до кожного малюнка. Запиши.

Для довідок: Бувай! Добрий день! Добраніч!

Вправа 10. 1 Прочитай вірш.

Слова і мова

Слова говорять і кричать слова,
слова співають і словами плачуть.
Слова чарівні сотворять дива,
і є слова, що так багато значать…

Якщо зібрати визнані слова,
до слова підібрати інше слово,
то вийде мова чиста, як сльоза, —
пісенна наша мова калинова.

Віталій Назарук

2 Спиши перше речення.

3 Усно дай відповіді на запитання.

- За допомогою чого спілкуються люди?
- З чого складається мова?

Вправа 11. 1 Прочитай речення, вставляючи замість крапок слова з довідки.

1. Вранці потрібно чистити … .
2. Прийшов із вулиці — помий … .
3. Коли чхаєш — використовуй … .

Для довідок: зуби, руки, хустинку.

2 Запиши речення. Який розділовий знак ти поставив у кінці кожного речення?

3 Скільки слів у кожному реченні?

Вправа 12. 1 Прочитай і запам'ятай прислів'я.

1. Мовою не поспішай, а справою не лінуйся.

2. Хто мови своєї цурається, хай сам себе стидається.

3. Птицю пізнають по пір'ю, а людину — по мові.

2 Запиши одне прислів'я (на вибір). Як ти його розумієш?

Хвилинка спілкування

- Скажіть одне одному слова привітання.
- Скажіть одне одному слова прощання.
- Попрощайтеся одне з одним за допомогою жестів.

Культура мовлення

Вправа 1. Попрацюймо з малюнком. 1 Уважно роздивись малюнок.

2 Усно дай відповіді на запитання.

- Кого ти бачиш на малюнку?
- Куди прийшли школярі?
- Якими словами діти вітаються з учителькою?

Зверни увагу! Ти дав відповіді на запитання і склав розповідь. Під час своєї розповіді ти користувався ***усним мовленням***.

Пригадай! Правильно говориш — володієш усним мовленням.

Вправа 2. 1 Прочитай виразно слова ввічливості.

Доброго ранку! Щасливої дороги! Здрастуйте! До побачення! На все добре! Щиро вітаю! Добрий день! Заходьте, будь ласка! Добрий вечір! Сідайте, будь ласка! На добраніч! Дозвольте вам допомогти.

2 Випиши слова вітання. Коли їх треба вживати?

Вправа 3. Відгадай і спиши загадку.

Він улітку народився
на дубовій гілочці,
а на осінь опинився
у дуплі у білочки.

(Жолудь)

Зверни увагу! Ти записав текст, отже, користувався ***писемним мовленням***.

Пригадай! Правильно пишеш і читаєш — володієш писемним мовленням.

Вправа 4. 1 Прочитай виразно.

Щиро вітаю! Вибачте! Добрий вечір! Перепрошую! Здрастуйте! До побачення! На все добре! Прошу вибачення! На добраніч! Щиро перепрошую!

2 Випиши слова вибачення. Коли треба вживати ці слова?

Перепрошую, вибачення, пробач

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши вірш.

Школа ввічливості

Заходить Галя до кімнати,
забула Галя, що сказати.
Стоїть, мовчить, анітелень,
кажи, Галинко: — Добрий день!

Любов Пшенична

Анітеле́нь — ні слова, ні звука.

2 Підкресли слова вітання.

3 Які ще слова вітання ти знаєш?

Вправа 6. 1 Уважно прочитай речення, вставляючи слова-підказки, подані під малюнками.

читає кукурікає пише

1. Дівчинка … книжку.
2. Півень голосно … .
3. Хлопчик … листа.

2 Складені речення запиши.

Вправа 7. 1 Прочитай речення. Спиши, вставляючи пропущені слова.

1. Бабуся … казку онукові.
2. Мишко … вправу до зошита.

Для довідок: розповідає, записує.

2 Яким мовленням користуються: бабуся; Мишко?

3 Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Ввічлива людина завжди уважна до інших. 2. Люди вітають одне одного за допомогою слів, жестів.

2 Скільки речень ти записав? Яким мовленням користувався?

3 Які жести вітання ти знаєш?

Вправа 9. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки.

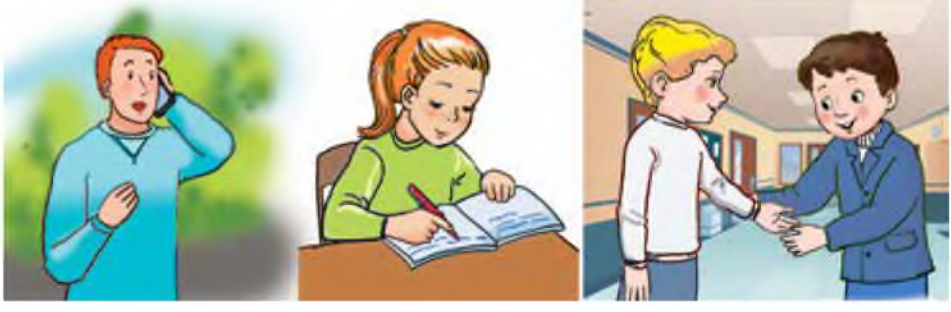

2 Розкажи, хто на малюнках користується писемним мовленням, а хто — усним.

Вправа 10. 1 Прочитай виразно вірш.

Рідна мова

Сію дитині
в серденьку ласку.
Сійся-родися
ніжне «будь ласка»,
вдячне «спасибі»,
«вибач» тремтливе, —
слово у серці —
як зернятко в ниві.

«Доброго ранку!»,
«Світлої днини!» —
щедро даруй ти
людям, дитино!

Мова барвиста,
мова багата,
рідна і тепла,
як батьківська хата.

Варвара Гринько

2 Випиши в зошит слова ввічливості. Коли їх треба вживати?

будь ск сп Доброго Світлої дн

Вправа 11. 1 Прочитай і спиши прислів'я.

1. Слова щирого вітання дорожчі за частування. 2. Удар забувається, слово пам'ятається. 3. Ласкаве слово — що весняний день. 4. Краще переконувати словами, ніж кулаками.

2 З якої букви ти починав кожне речення?

Вправа 12. 1 Прочитай запитання і дай на них відповіді.

- Ти прийшов у гості до товариша. Яке перше слово треба сказати?
- Тебе чимось пригостили. Що треба сказати?
- Ти йдеш додому. Які слова прощання ти скажеш?
- По дорозі ти випадково когось штовхнув. Що треба сказати?

2 Відповіді запиши.

Вправа 13. 1 Прочитай виразно.

Доброго ранку! Дякую! Вітаю! Добрий день! До побачення! Дуже вдячний! На все добре! Добрий вечір! Щиро дякую! На добраніч! Спасибі!

2 Випиши слова подяки. Коли їх треба вживати?

ЗВУКИ І БУКВИ

Алфавіт

Вправа 1. Прочитай український алфавіт. Запам'ятай назви букв і порядок їх розташування.

Аа	[а]	**Іі**	[і]	**Тт**	[те]
Бб	[бе]	**Її**	[ї]	**Уу**	[у]
Вв	[ве]	**Йй**	[й]	**Фф**	[еф]
Гг	[ге]	**Кк**	[ка]	**Хх**	[ха]
Ґґ	[ґе]	**Лл**	[ел]	**Цц**	[це]
Дд	[де]	**Мм**	[ем]	**Чч**	[че]
Ее	[е]	**Нн**	[ен]	**Шш**	[ша]
Єє	[є]	**Оо**	[о]	**Щщ**	[ща]
Жж	[же]	**Пп**	[пе]	**ь**	знак м'якшення
Зз	[зе]	**Рр**	[ер]	**Юю**	[ю]
Ии	[и]	**Сс**	[ес]	**Яя**	[я]

Запам'ятай! Букви, розміщені в певному порядку, називають *алфавітом*.
В українському алфавіті 33 букви.
Кожна буква має своє місце і свою назву.
Букви бувають *великі* і *малі*.

Вправа 2. Прочитай. Випиши слова, які починаються на першу букву алфавіту.

Абрикос, груша, ананас, вишня, яблуко, персик, апельсин, банан, айва, малина, диня, алича, аґрус.

Вправа 3. 1 Прочитай вірш.

Голосиста буква «А»
твою абетку відкрива!
Не одна вона іде,
а всю азбуку веде.
Як веселочка, жива.
З букв складаються слова.

Варвара Гринько

2 Усно дай відповіді на запитання.

- Скільки букв в алфавіті?
- Яка перша буква алфавіту?
- Яка остання буква алфавіту?
- Із чого складаються слова? Знайди відповідь у вірші і прочитай.

3 Спиши останнє речення вірша.

Вправа 4. 1 Прочитай слова. Запиши їх в алфавітному порядку.

Осінь, дощ, вітер, сонце, хмари, негода, калюжі, туман.

2 Про яку пору року ці слова?

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

Жабка

Журилась під осінь
малесенька жабка:
— Уже потемніла
у соняха шапка
і жовтими стали
листочки у клена,
а я іще й досі
зелена-зелена!..

Лідія Повх

2 Випиши слова, які починаються з букви ***ж***.

Вправа 6. Прочитай імена дівчаток. Запиши їх в алфавітному порядку.

Ганна, Олена, Мирослава, Тетяна, Леся, Катерина, Алла, Віра, Ніна.

Вправа 7. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Гостроносий і **малий**,
сірий, **тихий** і **незлий**.
Весь із тонких голочок,
як він зветься? ...

(Їжачок)

2 Випиши виділені слова в алфавітному порядку.

Вправа 8. Прочитай прізвища. Запиши їх в алфавітному порядку.

Іванчук, Федишин, Гнатенко, Дмитрук, Антоненко, Мельниченко, Пінчук, Левицький, Борисюк.

чук шин енко трук ький

Вправа 9. Прочитай імена хлопчиків. Запиши їх в алфавітному порядку.

Віктор, Павло, Євген, Андрій, Остап, Дмитро, Данило, Юрій, Матвій.

Вправа 10. Роздивись малюнки. Прочитай букви під ними. Склади з букв слова — назви малюнків і запиши.

л, а, м, и, н, а г, о, х, і, р, и и, т, с, я, л

Вправа 11. Запиши в алфавітному порядку назви диких тварин.

Ведмідь, білка, лисиця, заєць, їжак, косуля.

Вправа 12. Прочитай. Випиши слова, що означають назви дерев, в алфавітному порядку.

Дуб, айстра, клен, ромашка, ялина, троянда, осика, пролісок, верба, лілія, береза, жоржина.

Вправа 13. 1 Прочитай і спиши пари слів. Підкресли букви, якими відрізняються слова в кожній парі.

Зразок. *Шапка — папка, …*

шапка — **п**апка	**з**ірка — **г**ірка	лі**с** — ли**с**
ко**з**а — ко**с**а	**м**ак — **р**ак	бі**к** — б**и**к

2 Подумай і скажи, яке слово в кожній парі в алфавітному порядку йде раніше, а яке пізніше.

Хвилинка спілкування

Спитай у свого друга (своєї подруги), як його (її) прізвище. Використовуй слова: *скажи, будь ласка; дуже приємно.*

Голосні звуки. Позначення їх буквами

Вправа 1. 1 Назви малюнки.

Рак

Риба

Жаба

Чапля

2 Скільки звуків у кожному слові-назві?

3 Запиши слова. Скільки букв у кожному слові?

Вправа 2. 1 Вимов звуки, позначені буквами.

1. а, е, и, і, о, у.
2. д, т, к, л, м, н, п.

2 У якому рядку букви позначають голосні звуки? Спиши їх.

Вправа 3. 1 Прочитай і спиши слова.

Телефон, телевізор, планшет, смартфон, екран.

2 Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

Вправа 4. 1 Відгадай загадку. Спиши.

Білий, як сніг,
в пошані у всіх,
у чай попав —
там і розтав.

(Цукор)

2 Назви слова з одним голосним звуком. Підкресли їх.

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

Ось **червоний** впав **листок**,
а за ним **каштанчик** — скок!
Жовтий лист на землю ліг,
слідом знов каштанчик — плиг!

Галина Маніва

2 Випиши виділені слова. Визнач, скільки в них голосних звуків.

Зразок. *Червоний (3), …*

Вправа 6. 1 Прочитай пари слів. Якими голосними звуками відрізняються слова в кожній парі?

к**и**т — к**і**т	с**о**м — с**у**м
р**а**к — р**і**к	л**и**па — л**а**па
л**а**к — л**ю**к	м**и**шка — м**у**шка

2 Спиши. Підкресли букви, якими відрізняються слова в кожній парі.

3 Скільки голосних звуків у кожному слові?

Вправа 7. 1 Прочитай і спиши речення.

Осінь, зима, весна, літо — це пори року.

2 Підкресли в словах букви, які позначають голосні звуки.

3 Яка пора року найтепліша?

Осінь з сна це рік

Вправа 8. 1 Роздивись малюнки. Добери до кожного малюнка назву.

Для довідок: ананас, автобус, груша, човен, яблуко, яхта.

2 Запиши слова, які починаються з голосного звука.

Вправа 9. Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущену букву: ***і***, ***а***, ***о***.

Ведм..дь З..єць Б..лка В..вк

Вправа 10. Прочитай. Випиши слова з одним голосним звуком.

Дощ, сонце, ліс, зорі, вітер, поле, сад, грім, блискавка, сніг, роса, дим, вогонь.

Приголосні звуки. Позначення їх буквами

Вправа 1. 1 Вимов звуки, позначені буквами.

1. а, е, и, і, о, у.

2. б, в, г, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ.

2 У якому рядку букви позначають приголосні звуки? Спиши цей рядок.

Вправа 2. 1 Назви малюнки. Який звук вимовляється на початку кожного слова: голосний чи приголосний?

2 Запиши. Підкресли першу букву в кожному слові.

Для довідок: абрикос, кабачок, апельсин, помідор, огірок.

Вправа 3. 1 Прочитай слова — назви предметів. Як можна назвати ці предмети одним словом?

Миска, склянка, тарілка, блюдце, чайник, каструля, чашка.

2 Визнач, скільки приголосних у кожному слові. Запиши за зразком.

Зразок. *Миска (3), …*

Вправа 4. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Гребінь, **крила**,
гарний **хвіст** —
хто співає,
як **артист**?

(Півень)

2 Випиши виділені слова.

3 Підкресли в кожному слові букви, що позначають приголосні звуки.

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши слова.

Прапор, свято, пісня, герб, батьківщина, родина, народ, країна, звичаї, прикмети.

2 Підкресли першу букву в кожному слові. Який звук вона позначає?

Вправа 6. 1 Прочитай слова.

Осінь, вікно, золото, роса, школа, вчитель, вересень, оса, квіти.

2 Випиши слова, в яких приголосних звуків більше, ніж голосних.

вікно школа вчитель квіти

Вправа 7. 1 Прочитай і спиши слова.

Візок, лоза, зоря, ваза, зерно, газ, зуби, образа, казка.

2 Підкресли букву, яка повторюється в кожному слові. Який звук вона позначає?

Вправа 8. 1 Роздивись малюнки. Спиши речення, вставляючи в слова пропущену букву.

Це ко..а.

Це ко..а.

Це ..айка.

Це ..айка.

2 Підкресли букви, якими ці слова відрізняються. Які звуки вони позначають?

Для довідок: коса, коза, майка, чайка.

Вправа 9. Спиши слова, вставляючи пропущену букву ***б*** або ***п***.

..анка

Па..ка

Ри..а

..арта

Вправа 10. 1 Прочитай слова. Яка буква повторюється в кожному слові?

Се**л**о, **л**имон, ба**л**ет, ве**л**осипед, **л**астівка, ру**л**ет, ко**л**о, **л**апа, виде**л**ка, **л**ожка.

2 Випиши слова, в яких буква ***л*** стоїть на початку.

Склад. Перенос слів

Вправа 1. 1 Прочитай слова по складах. Скільки голосних звуків у кожному слові?

рік	ру-ка	пи-ро-ги
не-бо	но-га	де-ре-во
хма-ри	ву-са	те-ле-фон

2 Спиши слова. Скільки складів у кожному слові?

Пригадай! Слова поділяються на склади. У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

Вправа 2. 1 Прочитай слова. Скільки голосних звуків у кожному слові? Скільки складів у кожному слові?

Рис, пшо-но, ква-со-ля, греч-ка, го-рох, вер-мі-шель, ман-ка, мо-ло-ко.

2 Спиши слова. Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

Вправа 3. 1 Поділи слова на склади. Запиши.

Зошит, гумка, ручка, стілець, шафа, пенал, ранець.

2 Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

Вправа 4. 1 Утвори зі складів слова. Запиши.

ка, шиш лудь, жо ріх, го

2 Скільки складів у кожному слові?

Вправа 5. 1 Прочитай. Випиши слова з одним складом.

Ранок, сік, полудень, вечір, ніч, сон, гай, дерево, ліс, трава, сад.

2 Підкресли в словах букви, що позначають голосні звуки.

Вправа 6. 1 Прочитай склади. Утвори з них слова. Запиши їх.

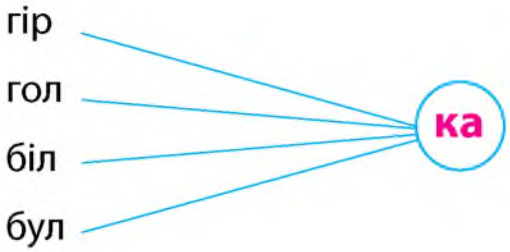

2 Скільки голосних звуків і скільки складів у кожному слові?

Вправа 7. 1 Прочитай склади. Утвори з них слова. Запиши.

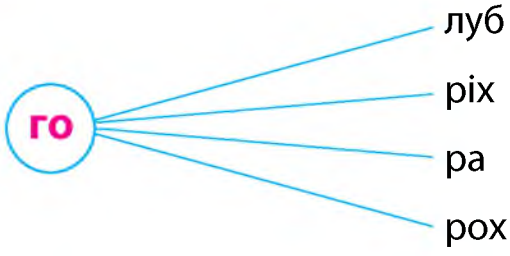

2 Скільки голосних звуків і скільки складів у кожному слові?

Вправа 8. Прочитай склади. Утвори з них слова. Запиши.

соняш	ти
кали	зак
рюк	ник
чобо	на

Вправа 9. Прочитай і спиши слова, поділяючи їх рисочками на склади.

Ріка, гори, вітер, море, долина, степи, вода.

Вправа 10. 1 Прочитай слова. Спиши.

ма-ли-на	го-ріх
до-ро-га	ку-хар
за-лі-зо	са-ни
де-ре-во	хма-ри

2 Скільки складів у кожному слові?

Вправа 11. 1 Спиши слова, поділяючи їх рисочками для переносу.

Зразок. *Ди-тина, дити-на, …*

Дитина, бабуся, магазин, людина, тварина.

2 Підкресли слова — назви людей.

Пригадай! Слова переносимо з рядка в рядок складами.
Наприклад: *го-дина, годи-на.*

Вправа 12. Прочитай. Випиши слова, які не поділяються на склади.

Рік, місяць, ніч, тиждень, день, доба, слід, стежина.

Пригадай! Склад, позначений однією буквою, не переносимо і не залишаємо в рядку.
Наприклад: *Оля, ялин-ка.*

Вправа 13. 1 Прочитай слова.

1. Сорочка, сукня, *їжак*, светр.
2. *Конвалія*, липа, береза, клен.
3. Капуста, огірок, *ялинка*, помідор.

2 Знайди в кожному рядку зайве слово. Запиши його, поділяючи рисочками для переносу.

Вправа 14. 1 Прочитай слова, добираючи потрібні склади. Запиши слова.

Зразок. *Тра-ва, …*

тра-	коро-	чаш-	моло-
дро-	сли-	лож-	яблу-

Для довідок: -ва, -ка, -ко.

2 Скільки голосних звуків у кожному слові?

Хвилинка спілкування

Продовжте діалог.

— Я думаю, що слово *дерево* можна перенести так: *де-рево*.

— А я думаю, що це слово можна перенести ще й так: … .

Вправа 15. 1 Прочитай вірш.

Швидкі **лапки**, куций хвіст,
довгі **вушка**, чорний ніс.
Хліба з рук бере окрайчик
сірий і **пухнастий** зайчик.

2 Випиши виділені слова. Поділи їх рисочками для переносу.

Наголос

Вправа 1. 1 Роздивись малюнки. Прочитай слова під ними.

Олівéць

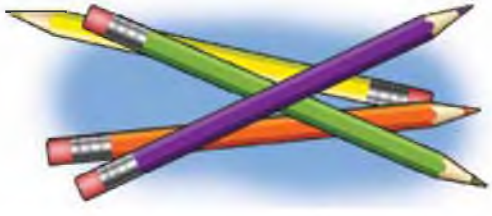

Олівці́

2 Запиши слова. Скільки складів у кожному слові?

3 Який склад у кожному слові вимовляємо з більшою силою голосу?

Запам'ятай! **У словах із двома або кількома складами один склад вимовляємо з більшою силою голосу. Цей склад називають *наголошеним*. Склад, на який не падає наголос, називають *ненаголошеним*. На письмі наголос позначають знаком (').**

Наприклад: *о́сінь, стіле́ць*.

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши слова.

Раке́та, верба́, літа́к, лі́то, зли́ва, соло́ма, земля́.

2 Підкресли наголошений склад у кожному слові.

Запам'ятай! **Голосний звук у наголошеному складі називають *наголошеним*. Голосний звук у ненаголошеному складі називають *ненаголошеним*.**

Вправа 3. 1 Прочитай слова. На який склад падає наголос у словах першого, другого і третього стовпчиків?

дерево	лопата	космонавт
вулики	сокира	корабель

2 Спиши слова. Постав знак наголосу над буквами, що позначають наголошені голосні звуки.

Вправа 4. 1 Назви́ малюнки. Запиши слова-на́зви.

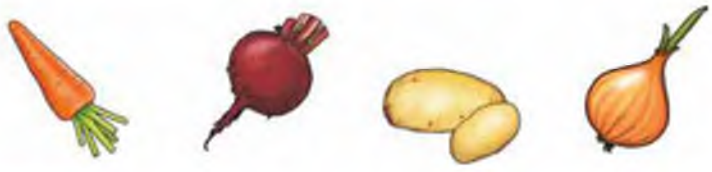

Для довідок: картопля, буряк, морква, цибуля.

2 Постав у кожному слові наголос.

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

У нашій мові так заведено:
не середи́на, а сере́дина.
Цей **віршик** — **правило**-підказка.
Запам'ятай його, будь ласка!

Віра Праворотова

2 Випиши виділені слова. Постав у кожному слові наголос.

Вправа 6. 1 Прочитай слова. Скільки складів у кожному слові? Назви наголошені склади.

Дошка, вікно, *крейда*, підвіконня, *літера*, перерва, *наголос*, картина, *слово*.

2 Випиши слова з наголосом на першому складі.

Вправа 7. 1 Прочитай слова. Добери до кожного малюнок.

диня
кавун

груша
гарбуз

2 Запиши слова, у яких наголошений другий склад.

Вправа 8. 1 Прочитай слова.

Теплий, холодний, тихий, веселий, ніжний, сумний.

2 Випиши спочатку слова з наголосом на першому складі, потім — на другому складі.

Зразок. (1) — *Те́плий, … , … .*
(2) — *Холо́дний, … , … .*

Вправа 9. 1 Прочитай речення. Зверни увагу на місце наголосу у виділених словах. Поясни значення цих слів.

1. Ця **доро́га** веде до лісу. 2. Мені **дорога́** кожна хвилина. 3. Дмитро **нико́ли** не порушує дисципліну. 4. Мені розважатися **ні́коли**.

2 Випиши виділені слова. Підкресли наголошені склади.

Хвилинка спілкування

Продовжте діалог.

— Скажи, який склад є наголошеним у слові *мама*?

— Я думаю, …

Вправа 10. 1 Прочитай слова. Зміни їх так, щоб вони означали багато предметів. Запиши.

Зразок. *Таріл́ка — тарілки́, …*

Тарілка, гілка, торба, миска, казка.

2 Постав знак наголосу над буквами, що позначають наголошені голосні звуки.

Позначення м'якості приголосних буквами *і, я, ю, є*

Позначення м'якості приголосних буквою *і*

Вправа 1. 1 Прочитай склади парами вголос.

би — бі	ди — ді	зи — зі	ми — мі
пи — пі	ти — ті	си — сі	ни — ні

2 Порівняй, як звучить приголосний перед ***и*** та перед ***і***: твердо чи м'яко.

3 Запиши склади парами.

Пригадай!

Приголосні перед *і* вимовляємо м'яко.

Вправа 2. 1 Прочитай слова по складах. Правильно вимовляй приголосні перед ***і***.

Сі-но, ка-**мінь**, **від**-ро, **дір**-ка, ко-**лі**-но, **дів**-чи-на, **ніч**-ка, **тіс**-то.

2 Спиши. Підкресли склади з буквою ***і***.

3 Як вимовляємо приголосні перед ***і***: твердо чи м'яко?

Вправа 3. 1 Прочитай слова.

Цвіріньокає, лікує, радіє, вміє, жаліє, синіє.

2 Як вимовляємо приголосні звуки перед ***і***?

3 Спиши слова. Підкресли в словах букву ***і*** та букву, що стоїть перед нею.

Цвіріньокає кує радіє жа

Вправа 4. 1 Роздивись малюнок. Доповни речення, добираючи потрібні за змістом слова.

Біля паркану сидить ... .

По вулиці йде ... .

Для довідок: дівчинка, кіт.

2 Запиши речення.

3 Підкресли в словах букву ***і*** та букву, що стоїть перед нею.

Вправа 5. 1 Спиши слова, вставляючи замість крапок букву ***і***.

Л..то, ос..нь, в..тер, д..рка, кв..ти, зор.., р..чка.

2 Підкресли букву, що позначає приголосний звук перед ***і***.

Вправа 6. 1 Прочитай швидкомовку. Спиши.

Семен сіно **віз** — не довіз.
Лишив сани, узяв **віз**.

2 Підкресли в словах м'який приголосний, що стоїть перед ***і***.

3 Подумай і скажи, що означають виділені слова.

Вправа 7. 1 Прочитай пари слів. Порівняй, як звучить приголосний перед ***и*** та перед ***і***: твердо чи м'яко?

зима — зірка	дим — дім	нитка — нічка
жито — жінка	бик — бік	виделка — вітер

2 Спиши слова. Букви, що позначають тверді приголосні, підкресли однією лінією, а м'які — двома.

Вправа 8. 1 Запиши слова — на́зви малюнків.

Стіл Ліжко Відро Білка

2 Підкресли в кожному слові букву, що позначає м'який приголосний звук перед ***і***.

Вправа 9. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Чистити зуби потрібно двічі на день. 2. Не сідай за стіл із брудними руками. 3. Фрукти й овочі потрібно ретельно мити.

2 Підкресли в словах склади з буквою ***і***.

Чистити потрібно двічі стіл овочі

Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному, скільки разів на день ви чистите зуби.

Позначення м'якості приголосних буквою *я*

Вправа 1. 1 Прочитай склади парами.

да — дя	за — зя	ла — ля	ца — ця
та — тя	са — ся	на — ня	ра — ря

2 Порівняй, як вимовляємо приголосні звуки перед ***а*** та перед ***я***: твердо чи м'яко.

3 Запиши склади парами.

Пригадай! Приголосні перед *я* вимовляємо м'яко.

Вправа 2. 1 Прочитай слова по складах.

Бу-**ряк**, сте-**ля**, виш-**ня**, по-ро-**ся**, те-**ля**, ря-**док**, ма-**ляр**.

2 Спиши. Підкресли в словах склади з буквою ***я***.

3 Як вимовляємо приголосний звук перед ***я***: твердо чи м'яко?

Вправа 3. 1 Прочитай слова.

Праця, столяр, куля, пісня, квасоля, одяг, цегляний, буря.

2 Як вимовляємо приголосний звук перед ***я***: твердо чи м'яко?

3 Спиши. Підкресли в словах букву ***я*** та букву, що стоїть перед нею.

Праця ст сня квасо гля ря

Вправа 4. 1 Прочитай слова парами. Правильно вимовляй приголосні перед буквою ***я***.

На**та** — На**стя** шко**ла** — шко**ляр**

Ла**ра** — Ва**ря** дах — дя**тел**

2 Порівняй, як звучить приголосний звук перед ***а*** та перед ***я***: твердо чи м'яко.

3 Спиши. Підкресли в словах склади з буквою ***я***.

Вправа 5. 1 Спиши, вставляючи замість крапок букву ***я***.

Окул..ри, качен.. , кул.. , мал.. , зор.. , лист.. , мор..к.

2 Підкресли в кожному слові букву, що позначає м'який приголосний звук перед ***я***.

Вправа 6. 1 Прочитай і відгадай загадки.

Український борщ чудовий
по усіх краях відомий.
У борщі я головний,
борщ без мене не смачний!

(Буряк)

* * *

Сидить Марушка
в семи кожушках.
Хто її роздягає,
той сльози проливає.

(Цибуля)

2 Запиши відгадки. Підкресли в кожному слові букву, що позначає м'який приголосний звук перед ***я***.

Вправа 7. 1 Склади й запиши речення, вставляючи замість крапок слова з довідки.

Зразок. *У гуски — гуся.*

1. У гуски — … . 2. У качки — … . 3. У вівці — … .

Для довідок: каченя, гуся, ягня.

2 Підкресли в кожному слові букву, що позначає м'який приголосний звук перед ***я***.

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши слова, вставляючи замість крапок букву ***я***.

Черешн.. Пшениц.. Л..лька Цуцен..

2 Які приголосні пом'якшує буква ***я***? Підкресли їх.

Вправа 9. 1 Прочитай. Випиши слова з буквою ***я*** після приголосного.

Пісня, яблуко, грядка, ярмарка, полуниця, мрія, пояс, вітряк, сукня.

2 Як вимовляємо приголосний звук перед ***я***?

3 Виписані слова поділи на склади.

Вправа 10. 1 Прочитай речення. Назви слова з буквою ***я***.

1. Дарина і Галя йдуть до школи. 2. Буря зламала дерево. 3. Телята пасуться на луках.

2 Спиши. Підкресли в словах склади з буквою ***я***.

Д Г йдуть Буря пасуться

Позначення м'якості приголосних буквою *ю*

Вправа 1. 1 Прочитай склади парами.

ду — дю	зу — зю	му — мю
ту — тю	су — сю	ру — рю
ну — ню	лу — лю	цу — цю

2 Порівняй, як вимовляється приголосний звук перед ***у*** та перед ***ю***: твердо чи м'яко.

3 Запиши склади парами.

Пригадай! Приголосні перед *ю* вимовляємо м'яко.

Вправа 2. 1 Прочитай слова по складах.

Лю-ди-на, **тю**-лень, **Лю**-ся, ко-**ню**-ши-на, го-во-**рю**, **сюр**-ча-ти.

2 Спиши. Підкресли в словах склади з буквою ***ю***.

3 Як вимовляємо приголосний звук перед ***ю***: твердо чи м'яко?

Вправа 3. 1 Прочитай слова.

Танцювати, малювати, горювати, любити, грюкати.

2 Як вимовляємо приголосний звук перед ***ю***?

3 Спиши. Підкресли в словах букву, що позначає м'який приголосний звук перед ***ю***.

Вправа 4. 1 Доповни речення, добираючи потрібні за змістом слова.

1. Чашку поставили на ... .
2. До замка підібрали ... .
3. Дідусю купили новий ... .

Для довідок: капелюх, ключ, блюдце.

2 Запиши речення.

3 Підкресли в словах букву ***ю*** та букву, що стоїть перед нею.

Вправа 5. 1 Прочитай слова. Де стоїть буква ***ю***?

Люди, юрба, Люба, Юрко, капелюх, союз, завірюха.

2 Випиши слова з буквою ***ю*** після приголосного. Як вимовляємо приголосний звук перед ***ю***?

Вправа 6. 1 Спиши слова, вставляючи пропущені букви ***у*** або ***ю***.

Мал..к, сал..т, с..бота, т..луб, р..ки, т..льпан.

Для довідок: салют, тулуб, руки, субота, тюльпан, малюк.

2 Підкресли в словах букву, що позначає м'який приголосний звук перед ***ю***.

Вправа 7. 1 Спиши речення, вставляючи пропущену букву ***у*** або ***ю***.

1. Діти заспівали весел.. пісн.. . 2. Мишко запросив Шур.. і Бор.. до себе в гості. 3. Мал..ки граються з м'ячем.

2 Підкресли в словах букви, що позначають приголосні звуки перед ***ю***. Як вимовляємо ці звуки?

Вправа 8. 1 Прочитай вірш. Яку букву треба вставити замість крапок?

Юля з братиком Юрком
л..блять мал..вати.
Намалюють у альбом
вишн.. біля хати,
півника, вівц.. , свин.. ,
ще й рожеву квітку.
Як же весело було
у бабусі влітку!

2 Спиши перше речення, вставляючи пропущені букви. Підкресли в словах склади з буквою ***ю***.

Вправа 9. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Ми любим працю, любим мир, ми любимо Вітчизну. 2. Дмитрик із Петриком майструють, а Люба з Юлею малюють.

2 Знайди в словах і підкресли приголосні, які пом'якшує буква ***ю***.

Вправа 10. 1 Прочитай слова парами. Правильно вимовляй приголосні перед буквою ***ю***.

клумба — **лю**стра	**ту**ман — **тю**лень
рука — **рюк**зак	**сум**но — **сю**ди

2 Порівняй, як звучить приголосний звук перед ***у*** та перед ***ю***: твердо чи м'яко.

3 Спиши. Підкресли в словах склади з буквою ***ю***.

Позначення м'якості приголосних буквою є

Вправа 1. 1 Прочитай склади парами.

зе — зє	де — дє	ле — лє	ме — мє
се — сє	те — тє	не — нє	ре — рє

2 Порівняй, як вимовляємо приголосний звук перед ***е*** та перед ***є***: твердо чи м'яко.

3 Запиши склади парами.

Пригадай! Приголосні перед є вимовляємо м'яко.

Вправа 2. 1 Прочитай слова, поділяючи їх на склади. Чітко вимовляй склади з буквою ***є***.

Осі**ннє**, літ**нє**, зим**нє**, вечір**нє**, сусід**нє**, домаш**нє**, тре**тє**.

2 Спиши слова. Підкресли склади з буквою ***є***.

Вправа 3. 1 Доповни речення, добираючи потрібні за змістом слова.

1. Сідає вечірнє … .
2. У Яринки синє … .
3. У машини спустило заднє … .

Для довідок: пальто, колесо, сонце.

2 Запиши речення.

3 Підкресли в словах букву, що позначає м'який приголосний звук перед **є**.

Вправа 4. 1 Прочитай пари слів. Правильно вимовляй приголосні перед **е** та перед **є**.

Жит**нє** — пшенич**не** (*борошно*).
Тре**тє** — четвер**те** (*вересня*).
Літ**нє** — яс**не** (*небо*).

2 Спиши слова парами. Підкресли склади з буквою **є**.

Вправа 5. 1 Спиши, вставляючи в слова пропущену букву **е** або **є**.

Зелен.. яблуко, порожн.. відро, червон.. листя, середн.. вікно.

2 Підкресли в словах букву **є** та букву, що стоїть перед нею.

Вправа 6. 1 Прочитай.

Євген, крайнє, житнє, таємне, заєць, пізнє.

2 Випиши слова з буквою **є** після приголосного.

3 Підкресли букву **є** та букву, що стоїть перед нею.

Вправа 7. 1 Прочитай речення.

1. Скінчилося **пізнє** чаювання.
2. Дідусь поїхав у **сусіднє** село.
3. **Останнє** листя на гілках тріпоче.

2 Випиши виділені слова, поділивши їх на склади. Підкресли склади з буквою **є**.

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши слова.

Дім, зоря, сіль, батіг, нюх, заднє, ряд, кошеня, калюжа, давнє, ціна.

2 Підкресли в словах букви, що позначають м'які приголосні звуки перед ***і, я, ю, є***.

Знак м'якшення (ь) у кінці слова

Вправа 1. 1 Прочитай слова парами. Порівняй, як вимовляється останній звук у кожному слові.

син — синь	перелаз — перелазь
сад — сядь	стан — стань
рис — рись	тин — тінь

2 Запиши слова. Підкресли в них знак м'якшення (**ь**) і букву, яка стоїть перед ним.

Пригадай! Приголосні перед знаком м'якшення (ь) у кінці слова вимовляємо м'яко.

Вправа 2. Спиши слова. Підкресли в них знак м'якшення і букву, яка стоїть перед ним. Поясни, як вимовляємо такі приголосні.

Жовтень, грудень, вітерець, радість, березень, кисіль, сіль, мисливець.

Вправа 3. 1 Спиши слова — назви малюнків.

Лебідь

Рись

Заєць

Кінь

Ведмідь

Лось

2 Які приголосні в словах пом'якшує знак м'якшення? Підкресли їх.

3 Скільки звуків і скільки букв у кожному слові?

Вправа 4. 1 Прочитай.

Вересень, учень, читальня, скринька, сіль, сильний, олівець, донька, їдальня, тінь, лялька, ніготь, кільце.

2 Випиши слова зі знаком м'якшення (**ь**) у кінці слова.

учень льня вець нька лька

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

Небеса прозорі,
як глибінь ріки.
Падають, як зорі,
з явора листки.
А над полем нитка
дзвонить, як струна,
зажурилась квітка —
чує сніг вона.

Дмитро Павличко

2 Випиши слова зі знаком м'якшення (**ь**). Підкресли знак м'якшення (**ь**) і букву, яка стоїть перед ним.

Вправа 6. 1 Спиши слова, ставлячи в кінці знак м'якшення (**ь**).

Гребінец.. , лікот.. , кінец.. , вогон.. , перец.. , зелен.. , окун.. , олівец.. .

2 Підкресли знак м'якшення (**ь**) і букву, яка стоїть перед ним.

Вправа 7. 1 Прочитай і спиши назви чисел, вставляючи пропущені букви.

Дев'я.. ..

Одинадця.. ..

Чотирнадця.. ..

2 Підкресли знак м'якшення (**ь**) і букву, яка стоїть перед ним.

Вправа 8. 1 Запиши слова, змінюючи їх за зразком.

Зразок. *Багато* *Один*
портфелі — портфель

Портфелі, олівці, ковалі, місяці, гості, пальці, журавлі, лікті.

Для довідок: місяць, лікоть, гість, палець, портфель, коваль, олівець, журавель.

2 Поясни, як вимовляємо приголосний перед знаком м'якшення (**ь**).

Вправа 9. 1 Прочитай назви місяців, вставляючи пропущений знак м'якшення (**ь**).

Рік має дванадцять місяців: січен.. , лютий, березен.. , квітен.. , травен.. , червен.. , липен.. , серпен.. , вересен.. , жовтен.. , листопад, груден.. .

2 Випиши назви зимових місяців.

Вправа 10. 1 Прочитай слова.

Син, рис, стан, лан.

2 Вимов слова так, щоб останній звук став м'яким.

3 Запиши утворені слова. Яка буква з'явилася в кінці кожного слова?

Вправа 11. 1 Прочитай вірш.

Щоб легко було все читати,
треба знак м'який нам знати.
Він є в слові пень, олень,
заєць, лось, а також день.

Ірина Мацко

2 Випиши слова зі знаком м'якшення (**ь**) у кінці слова.

3 Назви ще два слова, які закінчуються на знак м'якшення (**ь**).

Знак м'якшення (ь) у середині слова

Вправа 1. 1 Прочитай слова по складах парами. Правильно вимовляй приголосні перед знаком м'якшення (**ь**).

пал-ка — **паль**-ма
низ-ка — **низь**-ко
пил-ка — **шпиль**-ка
різ-ко — **слизь**-ко
бул-ка — **буль**-ка
рід-ко — **редь**-ка
спин-ка — **синь**-ка
лис-ток — **тась**-ма

2 Скажи, як вимовляємо приголосні перед знаком м'якшення (**ь**): твердо чи м'яко.

3 Спиши слова. Підкресли в них знак м'якшення (**ь**) і букву, яка стоїть перед ним.

Запам'ятай! Приголосні перед знаком м'якшення (ь) в середині слова вимовляємо м'яко.

Вправа 2. 1 Прочитай. Назви приголосні перед знаком м'якшення (**ь**).

Батько, дядько, тітонька, стільці, пальці, пеньки, брунька.

2 Скільки звуків і букв у кожному слові?

3 Спиши. Підкресли в словах знак м'якшення (**ь**) і букву, що стоїть перед ним.

Вправа 3. 1 Прочитай речення. Правильно вимовляй тверді і м'які приголосні.

1. Верба низ..ко схилилас.. над водою.
2. Старен..ка бабуся ходит.. помален..ку.
3. У Васил..ка білен..ка сорочка.

2 Спиши речення, вставляючи замість крапок букви.

Вправа 4. 1 Прочитай і спиши слова.

Донька, кулька, близько, цяцька, деньки, низько, редька, галька.

2 Підкресли в словах букви, що позначають м'якість приголосних.

Га́лька — камінці округлої форми.

Вправа 5. 1 Прочитай вірш.

Якщо додати пальці

Спитала Ната брата,
вмостившись на стільці:
— Що буде, як додати
всі пальці на руці?
І дівчинці Наталці
так відповів хлопчак:
— Якщо додати пальці,
одержимо кулак.

Ігор Січовик

2 Випиши слова, в яких знак м'якшення **(ь)** стоїть у середині.

3 Скільки пальців на одній руці? А на двох?

Вправа 6. 1 До кожного слова добери пару за зразком.

Зразок. *Тополя — тополенька, …*

Тополя, береза, яблуня, вишня, ялина.

Для довідок: березонька, тополенька, ялинонька, яблунька, вишенька.

2 Запиши пари слів.

3 Підкресли знак м'якшення **(ь)** і букву, що стоїть перед ним.

Вправа 7. 1 Прочитай слова.

Вальс, день, Ольга, розповідь, медаль, опеньки, тюльпан, герань.

2 Випиши в один стовпчик слова зі знаком м'якшення (**ь**) у кінці, а в другий — у середині слова.

Вправа 8. 1 Прочитай вірш. Правильно вимовляй м'які приголосні.

Ластівки літають
над водою низько.
Хвилі розбивають —
значить, дощик близько.

М. Чепурна

2 Випиши слова зі знаком м'якшення (**ь**) у середині слова, поділяючи їх на склади. Підкресли склади зі знаком м'якшення (**ь**).

Зразок. *Низь-ко, …*

Вправа 9. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Мов мален..кий м'ячик,
висит.. , а не скаче.
Рум'яне, гладен..ке,
на смак солоден..ке.

(Яблуко)

2 Спиши, вставляючи замість крапок знак м'якшення (**ь**).

еньк м'ячик Рум'яне

Дзвінкі і глухі приголосні звуки

Вправа 1. 1 Прочитай слова парами.

жити — **ш**ити	**з**ала — **с**ало	**д**ерти — **т**ерти
бити — **п**ити	**ж**ар — **ш**ар	коз**а** — кос**а**

2 Спиши. Підкресли букви, якими відрізняються слова в кожній парі.

Запам'ятай! Приголосні звуки поділяють на *дзвінкі* й *глухі*.
Приголосні звуки, які вимовляємо з участю голосу і шуму, називають *дзвінкими*.
До дзвінких приголосних належать: [б], [д], [з], [ж], [дз], [дж], [г], [ґ], [р], [л], [м], [н], [в].
Приголосні звуки, які вимовляємо тільки з участю шуму, називають *глухими*.
До глухих приголосних належать: [п], [т], [с], [ш], [х], [ф], [к], [ц], [ч].

Вправа 2. Прочитай і спиши слова. У яких словах виділені букви позначають дзвінкі приголосні звуки, а в яких — глухі?

ка**з**ка — ка**с**ка	**з**лива — **с**лива
жабка — **ш**апка	гри**б** — гри**п**
зірка — **с**ірка	**б**илина — **п**илина

Вправа 3. 1 Прочитай і спиши слова.

Жито, **ш**ило, **б**очка, **п**оріг, **з**уб, **с**уп, **к**ава, **ґ**ава, **в**арта, **ф**артух.

2 Підкресли виділену букву в кожному слові. Який звук вона позначає: дзвінкий чи глухий?

Вправа 4. 1 Роздивись малюнки. Прочитай і спиши слова-назви, вставляючи пропущену букву ***з*** або ***с***.

..ебра

..обака

Бере..а

Со..на

Для довідок: собака, сосна, зебра, береза.

2 Як можна назвати одним словом малюнки: у верхньому ряду; у нижньому ряду?

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши слова.

Диван, **т**анок, ні**ж**ка, ми**ш**ка, ри**б**ка, рі**п**ка, рі**з**ка, ми**с**ка, **в**ата, **ф**ата.

2 Підкресли виділену букву в кожному слові. Який звук вона позначає: дзвінкий чи глухий?

Вправа 6. 1 Прочитай слова.

Зима, сани, зозуля, село, зілля, сон, зерно, сніг.

2 Випиши в один стовпчик слова, які починаються на дзвінкий приголосний звук, а в другий — які починаються на глухий приголосний.

Вправа 7. 1 Роздивись малюнки. Прочитай речення.

1. На дереві сидить руда ..ілка.
2. У мого дідуся є нова ..илка.

2 Спиши речення, вставляючи у виділені слова пропущені букви. Підкресли першу букву в цих словах. Який звук вона позначає: дзвінкий чи глухий?

Вправа 8. 1 Прочитай.

Банка, **п**альто, **б**абка, **п**апка, **б**уря, **п**ил, **б**ерег, **п**і-сок, **б**улка, **п**існя.

2 Випиши в один стовпчик слова, які починаються на дзвінкий приголосний звук, а в другий — які починаються на глухий приголосний.

Вправа 9. 1 До слів у лівому стовпчику добери потрібні слова з правого стовпчика. Запиши.

Зразок: *Кольорові фарби.*

кольорові	верба
сильний	фіалки
розлога	фарби
ніжні	вітер

2 Підкресли в словах букви ***в*** і ***ф***. Який звук вони позначають: дзвінкий чи глухий?

Вправа 10. 1 Прочитай пари слів. Спиши.

ґава — **к**ава
жабка — **ш**апка
бити — **п**ити
жити — **ш**ити
ка**з**ка — ка**с**ка

2 Підкресли букви, якими відрізняються слова в парах. Які звуки вони позначають?

Вправа 11. Назви́ предмети на малюнках. Запиши слова-на́зви, вставляючи пропущені букви ***ж*** або ***ш***.

Ї..ак

..ук

..олудь

Зо..ит

Ча..ка

Ши..ка

Для довідок: шишка, жук, зошит, жолудь, чашка, їжак.

Вправа 12. Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущену букву ***д*** або ***т***.

Бу..инок, ав..обус, сні..анок, ..ролейбус, по..арунок.

Для довідок: автобус, подарунок, будинок, тролейбус, сніданок.

Буд авт сн тролейбус

Вправа 13. 1 Прочитай.

Гарбуз, хазяїн, Гліб, хліб, грім, хрін, гора, хор, гуска, хустка.

2 Спиши слова. Підкресли в них букви ***г***, ***х***. Який звук вони позначають: дзвінкий чи глухий?

Вправа 14. 1 Прочитай і спиши слова.

Квас, ґава, кавун, ґанок, квиток, кабачок, ґазда, квітка, кеди.

Ґа́зда — господар.

2 Підкресли в кожному слові першу букву. Який звук вона позначає: дзвінкий чи глухий?

Вправа 15. Прочитай і спиши речення, вставляючи замість крапок пропущену букву ***г*** або ***х***.

1. Наша ..ата стоїть на краю села. 2. На ..ороді виріс великий ..арбуз. 3. У пекарні печуть смачний ..ліб. 4. Дідусь любить читати ..азети.

Для довідок: городі, хліб, хата, гарбуз, газети.

Сполучення приголосних *дз, дж*

Вправа 1. 1 Правильно прочитай слова.

Дзвінок, джем, кукурудза, бджола, ґудзик, джерело, дзеркало, джміль.

2 Спиши слова. Підкресли в них сполучення букв ***дз***, ***дж***.

Дзвінок джерело кукурудза ґудзик

Запам'ятай! Сполучення букв *дз, дж* у словах вимовляємо як один звук.

Вправа 2. 1 Прочитай. Сполучення букв ***дз***, ***дж*** у словах вимовляй як один звук.

Джмелик бджілку привітав:
«Здрастуй!» — дзвінко джміль сказав.

2 Випиши слова зі сполученням букв ***дз***, ***дж***. Підкресли ці сполучення.

Вправа 3. Прочитай, добираючи до слів пару. Запиши.

Зразок. *Лісові дзвіночки.*

1. Лісові … .

2. Мохнатий … .

3. Теплий … .

Для довідок: джміль, дзвіночки, джемпер.

Вправа 4. 1 Відгадай загадки.

Хто зубів багато має,
та нікого не кусає?

(Кукурудза)

* * *

Хто завжди каже правду?

(Дзеркало)

2 Запиши слова-відгадки. Скільки в кожному слові: букв; звуків?

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши речення.

1. У Наталки дзвінкий голос. 2. Над квітами кружляють джмелі, бджоли, метелики. 3. Дзвоник кличе нас до школи.

2 Підкресли слова зі сполученням букв ***дз***, ***дж***.

Вправа 6. 1 Прочитай слова.

Дзиґа, джмелі, дзюрчати, бджоли, дзенькати, джинси, дзьоб, джерельце.

2 Випиши слова у два стовпчики: у перший — зі сполученням букв ***дз***, у другий — зі сполученням букв ***дж***.

3 Скільки в кожному слові: букв; звуків?

Запам'ятай! При переносі слова сполучення букв *дз, дж* не розриваємо.

Наприклад: *ґу-дзик, хо-джу.*

Вправа 7. Спиши слова, поділяючи їх рисочками для переносу.

Сиджу, ґудзик, задзижчав, піджак, задзвенів, подзьобав, кукурудза, саджають.

Си-джу ґу-дзик за-дзи-жчав під-жак за-дзвенів

Вправа 8. 1 Роздивись малюнки і скажи, як називаються:

1. Сушені ягоди винограду.

2. Іграшка, що швидко обертається.

3. Штани із джинсової тканини.

4. Густе варення.

Для довідок: джинси, дзиґа, родзинки, джем.

2 Запиши слова-відповіді. Підкресли в них сполучення букв ***дз***, ***дж***.

Вправа 9. 1 Прочитай і спиши речення, вставляючи замість крапок пропущені слова — назви малюнків.

1. У полі росте ... .

2. Мама пришила ... .

3. Лід на ставку нагадує велике ... .

4. У лелеки довгий ... .

Для довідок: дзеркало, кукурудза, дзьоб, ґудзик.

2 Підкресли в словах сполучення букв ***дз***, ***дж***.

Вправа 10. 1 Прочитай.

1. Як веселі дзвіночки, лунають дитячі голоси. 2. Бджоли маленькі, а користі від них багато. 3. Під вербою весело дзюрчить джерельце. 4. На галявині синіють лісові дзвіночки.

2 Випиши слова зі сполученням букв ***дз***, ***дж***, поділяючи їх рисочками для переносу.

Дзв бджо-ли дзюр-чить джер

Сполучення букв *йо, ьо*

Вправа 1. 1 Прочитай слова — назви малюнків.

Йорж Йогурт Йод Буйок

2 Спиши слова. Підкресли в них сполучення букв ***йо***.

Запам'ятай! Сполучення букв *йо* пишемо на початку складу. При переносі сполучення букв *йо* не можна розривати.

Наприклад: *йо-го, га-йок.*

Вправа 2. 1 Прочитай.

Петро Воробйов. Районний центр. Знайомі люди. Йосип Матвійович.

2 Випиши слова зі сполученням букв ***йо***, поділяючи їх рисочками на склади.

Зразок: *Во-роб-йов, …*

3 Де стоїть сполучення букв ***йо*** в кожному слові?

Вправа 3. 1 Прочитай речення.

1. Наш ра.. ..н великий. 2. За селом росте березовий га.. ..к. 3. .. ..сип добре вчиться. 4. Батьків зна.. ..мий працює в поліції.

2 Спиши, вставляючи у слова замість крапок пропущені букви. Підкресли склади зі сполученням букв ***йо***.

Вправа 4. 1 Прочитай прислів'я. Правильно вимовляй слова зі сполученням букв ***йо***.

1. Розумному натяк — дурному кийок. 2. Мільйон складається з копійок. 3. Йому пальця в рот не клади.

Кийо́к — палиця.

2 Випиши слова зі сполученням букв ***йо***, поділяючи їх рисочками для переносу. Підкресли склади зі сполученням букв ***йо***.

ки-йок Міль-йон копі-йок

Вправа 5. 1 Прочитай слова — назви малюнків.

Льон Опеньок Льотчик

2 Спиши слова. Підкресли сполучення букв ***ьо***.

Вправа 6. 1 Прочитай речення. Правильно вимовляй слова зі сполученням букв ***ьо***.

1. Моя подруга живе в сусідньому дворі.
2. Сьогодні чергує Льоня.
3. Квітки льону синього кольору.

2 Спиши речення. Підкресли слова зі сполученням букв ***ьо***.

Запам'ятай! **Сполучення букв *ьо* пишемо в середині і в кінці складу. При переносі сполучення букв *ьо* не можна розривати.**

Наприклад: *льо-довий, льодо-вий*

Вправа 7. 1 Прочитай.

Намальована пташка. Сьомий номер. Польові квіти. Сукня синього кольору. Навчальні польоти. Гіркі сльози.

2 Випиши слова зі сполученням букв ***ьо***, поділяючи їх рисочками на склади.

Зразок: *На-ма-льо-ва-на, …*

3 Де стоїть сполучення букв ***ьо*** у слові?

Сьо-мий ко-льо-ру льо-ти сльо-зи

Вправа 8. Прочитай. Випиши в один стовпчик слова зі сполученням букв ***йо***, а в другий — зі сполученням ***ьо***.

Льотчик, знайомий, льодохід, серйозний, майор, пеньок, район, бадьорий.

Вправа 9. 1 Прочитай речення.

1. Мого батька звати Василь Сергі.. ..вич. 2. Батько — тракторист, а .. ..го син — комбайнер. 3. Сумно в осінн.. ..му лісі. 4. Задощило, засніжило, річечку л.. ..дом вкрило.

Для довідок: льодом, його, осінньому, Сергійович.

2 Спиши, вставляючи замість крапок пропущені букви. Підкресли у словах склади зі сполученням букв ***йо***, ***ьо***.

Вправа 10. 1 Прочитай прислів'я. Правильно вимовляй слова зі сполученням букв ***ьо***.

1. Взимку деньок — як комариний носок. 2. Сьогоднішньої роботи на завтра не відкладай. 3. Овес у трьох кожухах, а вітру боїться.

2 Випиши слова зі сполученням букв ***ьо***, поділяючи їх рисочками для переносу. Підкресли склади з ***ьо***.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Вправа 1. 1 Прочитай слова і запиши їх в алфавітному порядку.

Відлига, сонце, мороз, зима, бурулька, ковзанка, іній, хурделиця.

2 Підкресли букви, які позначають приголосні звуки.

Вправа 2. 1 Спиши слова, вставляючи пропущену букву ***е*** або ***о***.

Бл..кнот

Кл..й

П..нал

З..шит

Олів..ць

Портф..ль

2 Підкресли слова, в яких два голосні звуки.

Вправа 3. Прочитай. Випиши в алфавітному порядку слова, що означають назви зернових культур.

Пшениця, поле, жито, сад, ячмінь, горо́д, овес, дерево, кукурудза, дуб, гречка, береза, рис.

Вправа 4. 1 Поділи слова на склади. Запиши.

Свято, кулька, ялинка, витинанка, гірлянда, ліхтарики.

2 Підкресли букви, що позначають голосні звуки. Скільки складів у кожному слові?

Вправа 5. 1 Прочитай. Випиши слова з одним складом.

Кущ, галявина, сніг, світанок, лід, дах, яма, морозиво, шлях, календар, сон, місяць, ліс.

2 Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

Вправа 6. Спиши слова, поділяючи їх рисочками для переносу.

Зразок. *Ву-лиця, вули-ця, …*

Вулиця, місто, бульвар, метро, тролейбус, магазин.

Вправа 7. 1 Роздивись малюнки. Кого ти на них бачиш?

Снігур Сорока Голуб Синиця

2 Запиши слова — назви птахів.

3 Постав у словах наголоси.

Снігу́р Соро́ка Си́ниця

Вправа 8. 1 Прочитай слова. Скільки складів у кожному слові? Назви наголошені склади.

Ки́їв, Дніпро́, пра́пор, наро́д, пі́сня, роди́на, не́бо, люди́на, мо́ва, зви́чаї.

2 Випиши слова з наголосом на першому складі.

3 Як називається місто — столиця України?

Вправа 9. 1 Спиши, вставляючи замість крапок пропущені букви ***і***, ***я***, ***ю***, ***є***.

1. Олеся вміє гарно мал..вати.
2. Наша Гал.. ще маленька.
3. Повітря прозоре, аж син.. .
4. Л..так летить високо в неб.. .

Для довідок: літак, небі, Галя, малювати, синє.

2 Підкресли склади з буквами ***і***, ***я***, ***ю***, ***є***.

3 Скажи, як вимовляємо приголосні перед буквами ***і***, ***я***, ***ю***, ***є***.

Вправа 10. 1 Прочитай і спиши слова.

Ряд, діброва, малята, Люба, зимнє, подяка, лічба, рюкзак, третє, дім, люди.

2 Підкресли склади з буквами ***і***, ***я***, ***ю***, ***є***. Як вимовляємо приголосні перед ними?

Вправа 11. 1 Прочитай слова. Правильно вимовляй тверді і м'які приголосні звуки.

Учителька, перепілка, галка, галька, дядько, рядно, лялька, голка, редька, рідко, альбом, скринька, опеньки.

2 Скільки звуків і букв у кожному з цих слів?

3 Спиши слова. Підкресли знак м'якшення (**ь**) і букву, що стоїть перед ним.

Вправа 12. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Влітку ходит.. без дороги
поміж сосен і беріз,
а зимою спит.. в барлозі,
у тепло сховавши ніс.

(Ведмідь)

2 Спиши, вставляючи замість крапок знак м'якшення **(ь)**.

Вправа 13. 1 Прочитай і спиши слова.

Вода, **ф**орма, ри**б**а, ла**п**а, ло**з**а, ро**с**а, ло**ж**ка, му**ш**ка, **д**орога, **т**овар, **г**роші, **х**віст.

2 Підкресли в кожному слові виділену букву. Який звук вона позначає: дзвінкий чи глухий?

Вправа 14. 1 Прочитай і спиши речення, вставляючи замість крапок пропущені слова.

1. В дощ шукав у лісі ... й захворів тепер на ... .
2. Лікував я довго ... , на обід поїв лиш ... .
3. У болоті ... , а на голові ... .

Для довідок: гриб, грип, зуб, суп, жабка, шапка.

2 Підкресли букви, якими ці слова відрізняються. Які звуки вони позначають?

Вправа 15. 1 Роздивись малюнки, а потім прочитай слова.

Шапка, слива, жук, шарф, пиріжок, зозуля, батон.

2 Запиши слова в тому порядку, у якому розміщено малюнки.

3 У кожному слові підкресли першу букву. Який звук вона позначає?

Вправа 16. 1 Прочитай правильно слова. Скільки звуків і скільки букв у кожному слові?

бджола	ґедзь	дзвонити
джміль	ґудзик	дзюрчати
джинси	дзиґа	дзижчати

2 Спиши слова. Підкресли в них сполучення букв ***дз*** і ***дж***.

Бджоли ґедзь дзиґа дзвін

Вправа 17. 1 Прочитай слова.

Джерело, дзвоники, джем, дзьоб, джемпер, сиджу, ходжу, кукурудза, ґринджоли.

Ґринджо́ли — низькі й широкі сани.

2 Спиши спочатку слова зі сполученням букв ***дж***, а потім — із ***дз***. Підкресли сполучення букв ***дж*** і ***дз***.

Вправа 18. Утвори чоловічі по батькові й запиши за зразком в алфавітному порядку.

Зразок. *Андрій — Андрійович, …*

Андрій, Сергій, Юрій, Олексій, Матвій.

Вправа 19. 1 Прочитай речення.

1. С.. ..годні у всіх бад.. ..рий настрій.
2. Л.. ..тчик повернувся з пол.. ..ту.
3. У скупого серед зими л.. ..ду не випросиш.

2 Спиши, вставляючи замість крапок сполучення букв ***ьо***.

3 Підкресли в словах склади зі сполученням букв ***ьо***.

Вправа 20. 1 Прочитай і відгадай загадки. Назви слова зі сполученням букв ***йо*** і ***ьо***.

Всі його **люблять**,
всі його чекають,
а хто на нього подивиться —
кожен скривиться.

(Сонце)

* * *

Дощ пройшов, через **ставок**
перекинувся місток.
Кольорів у ньому сім,
він подобається всім.

(Веселка)

2 Випиши виділені слова, постав у них наголоси.

Хвилинка спілкування

Спитайте одне в одного:

- Чи бачив хто веселку в небі?
- Чи завжди після дощу в небі можна побачити веселку?

СЛОВО

Слова, які означають назви предметів

Вправа 1. 1 Роздивись малюнки. Дай відповідь на запитання *що це?*

2 Запиши назви предметів за зразком.

Зразок. *Це — чайник.*

Для довідок: виделка, чашка, чайник, склянка, тарілка, ложка.

3 Як можна назвати зображені предмети одним словом?

Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному, як ви допомагаєте мамі:

- мити посуд;
- накривати на стіл.

Пригадай! Слова, які називають предмети або явища природи, відповідають на питання *що?*

Наприклад: *книжка, сніг.*

Вправа 2. 1 Прочитай слова. Що вони означають? Усно постав питання до кожного слова.

Вазон, лампа, стілець, журнал, картина, крейда, стіл.

2 Запиши слова за зразком.

Зразок. *Вазон (що?), …*

Вправа 3. До кожної групи слів добери спільну назву. Спиши слова за зразком.

Зразок. *Кросівки, кеди, черевики — це взуття.*

1. Кросівки, кеди, черевики — це … .
2. Плаття, пальто, плащ — це … .
3. Чай, кава, сік — це … .

Для довідок: напої, одяг, взуття.

Вправа 4. Прочитай. Випиши слова, які відповідають на питання *що?*

Ліхтар, ставок, розумний, куртка, светр, падає, іній, мороз, холодно, лід, світить.

Вправа 5. 1 Роздивись малюнки. Назви́ предмети для занять спортом.

Для довідок: ключка, ковзани, гантелі, м'яч, лижі, ракетки, шайба.

2 Запиши слова — на́зви предметів. Усно постав питання до кожного слова.

Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному:

- Який вид спорту вам подобається?
- Чи вміє хтось із вас ходити на лижах?

Вправа 6. 1 Прочитай вірш.

Мій рідний край, моя земля
велика-превелика!
Є в ній степи, ліси, поля,
моря, і гори, й ріки.

Наталя Забіла

2 Випиши слова, які відповідають на питання *що?*

Вправа 7. 1 Прочитай слова. Роздивись схеми до них.

Сніг	Зима	Снігопад	Свято	Природа
□	□□́	□□□́	□́□	□́□□

2 Запиши слова. Намалюй у зошиті їхні схеми.

3 Скільки складів у кожному слові? Який голосний є наголошеним?

Вправа 8. 1 Назви́ зображені предмети. Як їх можна назвати одним словом?

Пилка

Молоток

Ножиці

Ніж

2 Запиши на́зви інструментів за зразком.

Зразок. *Що це? Це — пилка.*

Вправа 9. 1 Назви́ зображені предмети.

2 Запиши слова-на́зви, які відповідають схемам:

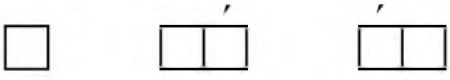

Для довідок: сово́к, шва́бра, стіл, рукави́чки, фарту́х, відро́, ві́ник.

Вправа 10. 1 Роздивись малюнки. Усно дай відповіді на запитання *хто це?*

Лікар

Вчитель

Кухар

Кінь

Коза

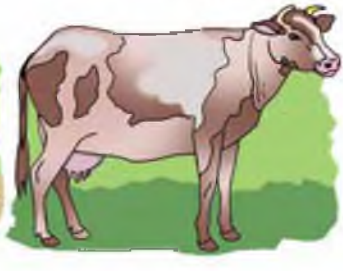

Корова

2 Запиши за зразком.

Зразок. *Хто це? Це — лікар, …*

Пригадай! Слова, які називають людей і тварин, відповідають на питання *хто?*

Наприклад: *сестра, лікар, лисиця, кіт.*

Вправа 11. 1 Прочитай вірш.

У слона болить нога

У слона болить нога.
Слон сьогодні шкутильга:
гостював комар у нього,
наступив йому на ногу.

Грицько Бойко

2 Знайди і випиши слова, які відповідають на питання *хто?*

3 Скажи, скільки складів у кожному виписаному слові.

Вправа 12. 1 Прочитай. Випиши слова, які відповідають на питання *хто?*

Сад, лісник, іграшка, артист, кущ, гуска, собака, школяр, заметіль, продавець, вітер.

2 Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

3 Скажи, скільки складів у кожному виписаному слові.

Лісник іграшка ст ико про

Вправа 13. 1 Роздивись малюнки. Скажи, хто це.

Ягня

Теля

Заєць

Лисиця

Порося

Вовк

2 Запиши окремо назви диких і свійських тварин за зразком.

Зразок. *Дикі тварини: (хто?) заєць, …*
Свійські тварини: (хто?) ягня, …

Вправа 14. 1 Прочитай.

Зима

Прохолодно. Затулив нору борсук. Спить. І ведмідь спить. А маленька білочка по гілках стрибає. Весело тарабанить дятлик на сосні. Шишки роздовбує.

За *Галиною Демченко*

2 Усно дай відповіді на запитання.

- Хто спить у лісі взимку?
- Хто стрибає по гілках?
- Хто роздовбує шишки?

3 Випиши слова, які відповідають на питання *хто?*

Вправа 15. 1 Прочитай речення.

Любить Наталочка звірят зі снігу ліпити. В неї на подвір'ї справжній зоопарк: і лисичка, і їжачок, і ведмедик, і півник.

За *Зінаїдою Грієвою*

2 Спиши. Підкресли однією лінією слова, які відповідають на питання *хто?*

подвір'ї їжачок півник

Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному:

- Хто бував у зоопарку?
- Яких звірів там бачив?

Вправа 16. 1 Кого зображено на малюнках? Як їх можна назвати одним словом?

Окунь Щука Карась Сом

2 Запиши назви риб за зразком.

Зразок. *Хто це? Це — окунь.*

Вправа 17. Спиши. Замість крапок пиши питання *хто?* або *що?*

Зразок. *(Що?) лінійка, (хто?) мисливець, …*

(… ?) лінійка, (… ?) мисливець, (… ?) зошит, (… ?) хлопець, (… ?) вікно, (… ?) метелик, (… ?) рушниця, (… ?) хижак, (… ?) машина.

Вправа 18. 1 Прочитай вірш.

Вже зима в дорозі

Спить під листям **їжачок**,
під камінчиком — **жучок**,
дідусь — під кожухом,
зайчик вкрився вухом.
Вже **зима** в дорозі
на скрипучім возі.

Олександр Богемський

2 Постав до виділених слів питання і запиши за зразком.

Зразок. *(Хто?): їжачок, … , … , … .*
(Що?): … .

Вправа 19. До слів, які відповідають на питання *хто?*, добери слова, які відповідають на питання *що?*

Зразок. *Хто?* *Що?*
садівник — сад

Садівник, шахтар, футболіст, моряк, школяр, лісник, перукар.

Для довідок: море, шахта, ліс, сад, футбол, школа, перукарня.

Вправа 20. До слів, які відповідають на питання *що?*, добери слова, які відповідають на питання *хто?*

Зразок. *Що?* *Хто?*
ферма — фермер

Ферма, спорт, мандри, трактор, аптека, пекарня.

Ма́ндри — подорож.

Для довідок: аптекар, мандрівник, спортсмен, пекар, фермер, тракторист.

Вправа 21. Прочитай. Допиши слова, які називають багато предметів.

Зразок. *Один* *Багато*
гриб — гриби

Гриб, парта, батько, кошик, птах, цвях, ґудзик, склянка.

Запам'ятай! Слово може називати один предмет *(стіл, заєць)* **або кілька (багато) предметів** *(столи, зайці).*

Вправа 22. 1 Роздивись малюнки.

2 Запиши речення, вставляючи замість крапок пропущені слова.

1. На столі лежать … , … , … , … . 2. У живому куточку живуть … , … , … .

Для довідок: ручка, зошит, олівці, пенал, кролик, рибки, папуги.

3 Підкресли однією лінією слова, які означають один предмет, а двома — ті, що означають багато предметів.

Вправа 23. Спиши речення. Слова, подані в дужках, змінюй так, щоб вони означали багато предметів.

1. (Птах) відлетіли у вирій. 2. (Річка) вкрилися льодом. 3. У повітрі кружляють (сніжинка). 4. Високо в небі засяяли (зірка).

Ви́рій — теплі краї, куди відлітають на зиму перелітні птахи.

Пт відл вкри трі кружляють

Вправа 24. 1 Прочитай. Випиши виділені слова.

Перша ялинка

Пригадай, Мариночко,
дівчинко мала, —
отака ж **ялиночка**
і той **рік** була.

Волохаті **гі́лочки**,
зелені **голки**,
на вершечку — **зірочка**,
на гілках — **цяцьки́**.

Зайчики, **ведмедики**,
човник, **паровоз**,
у самій середині —
сивий Дід Мороз.

Наталя Забіла

2 Скільки предметів називає кожне слово?

3 Усно постав питання до кожного слова.

Велика буква

Велика буква в іменах, по батькові та прізвищах

Вправа 1. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки. Придумай імена дівчаткам і хлопчикам.

2 Усно дай відповіді на запитання.

- Хто вирізає витинанку?
- Хто прикрашає ялинку?
- Хто прибирає в кімнаті?
- Хто поливає квіти?

Вправа 2. 1 Прочитай. Випиши спочатку імена, а потім прізвища людей за зразком.

Зразок. *Імена: Зоя, …*
Прізвища: Мазур, …

Зоя Мазур, Роман Величко, Олеся Шеремет, Петро Бойко, Оксана Ящук, Микола Стороженко, Віра Якименко, Остап Сердюк.

2 З якої букви треба писати імена та прізвища людей?

З М Г Ш П Б М С В Я

Запам'ятай! Імена, по батькові та прізвища людей пишуть із великої букви. Це — *власні назви*.

Вправа 3. Прочитай і спиши, вставляючи замість крапок своє ім'я та прізвище, ім'я, по батькові та прізвище своєї вчительки.

Я вчуся в третьому класі. Мене звати … . Моє прізвище … . Ім'я та по батькові нашої вчительки … … . Її прізвище … .

Вправа 4. Напиши імена і прізвища трьох учнів і трьох учениць твого класу. Підкресли першу букву в кожному слові.

Вправа 5. Прочитай речення. Випиши власні назви.

1. *Тарас Григорович Шевченко* — великий український поет.

2. *Микола Віталійович Лисенко* — відомий український композитор.

3. *Михайло Михайлович Коцюбинський* — знаний український письменник.

Вправа 6. Добери спільну назву до кожної групи слів і запиши речення.

1. Павло, Тетяна, Тарас — це … .
2. Сергійович, Григорівна, Петрович — це … .
3. Сидорчук, Кузьменко, Михайлова — це … .

Для довідок: по батькові, прізвища, імена.

Павло йович ївна Сидорчук

Вправа 7. 1 Роздивись малюнки.

2 До кожного малюнка склади речення. Запиши їх.

Для довідок: 1) Грає, Вадим Нагорний, на гітарі. 2) Ліза Вакуленко, вальс, та, Артем Тарасюк, танцюють.

3 Підкресли власні назви.

Вправа 8. 1 Прочитай вірш.

Ось малята всі підряд —
Галя, Валя, Кіра, Віра —
на зарядку вийшли в сад.

Потім сіли до сніданку
Майя, Віра та Оксанка,
дві Маринки та Юрко —
пити тепле молоко.

Наталя Забіла

2 Випиши імена. У кожному підкресли першу букву.

Велика буква в кличках тварин

Вправа 9. 1 Прочитай речення. Спиши.

1. На́зви свійських тварин: собака, кінь, коза, корова.

2. Клички свійських тварин: Дружок, Орлик, Зірочка, Рябуха.

2 З якої букви треба писати клички тварин?

Запам'ятай! Клички тварин пишуть з великої букви. Це — *власні назви*.

Вправа 10. 1 Прочитай. Випиши назви і клички тварин.

1. Максиму подарували песика. Назвали його Рекс. 2. У Віриної бабусі живуть корова Зірка, собака Дана і кіт Барсик. 3. У Оленки Кравченко живе папуга. Папугу звати Аркаша.

2 Підкресли велику букву в кличках тварин.

Вправа 11. 1 Прочитай вірш.

Є у мене киця Мурка,
дуже мудра кішка.
Тільки скажеш: «Замазурка!» —
вмиється хоч трішки.

А синок її Васько
муркне: «Мила не́не,
поки вип'ю молоко,
вмийся ти за мене».

Платон Воронько

Не́ня — мама.

2 Спиши перше речення. Підкресли назву і кличку тварини.

3 Яка кличка в кошеняти?

Вправа 12. 1 Роздивись малюнки. Назви́ свійських тварин.

Рябко

Мурчик

Зірочка

Орлик

Лиска

Для довідок: кіт, корова, собака, кінь, коза.

2 Запиши на́зви і клички тварин за зразком.

Зразок. *Собака Рябко, …*

3 З якої букви пишуть клички тварин?

Вправа 13. 1 Прочитай речення, вставляючи замість крапок потрібні слова.

1. Радісно кукурікає (*хто?*) … … . 2. Квокче (*хто?*) … … . 3. Голосно мукає (*хто?*) … … . 4. Дзвінко ірже (*хто?*) … … . 5. Тихо нявкає (*хто?*) … … . 6. Грізно гарчить (*хто?*) … … .

Для довідок: кінь Гнідко, півень Петя, кіт Маркіз, корова Лиска, пес Дунай, курочка Ряба.

2 Запиши речення. Підкресли першу букву в кличках тварин і птахів.

Вправа 14. 1 Прочитай і спиши речення, вставляючи замість крапок назви зображених тварин.

1. У мого брата є … Гоша.

2. У Лізи Діденко живе … Багіра.

3. Улітку я пас … Красунчика.

Для довідок: кішка, теля, папуга.

2 Підкресли клички тварин.

Велика буква в назвах країн, міст, сіл, вулиць, морів, річок

Вправа 15. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Побудуй розповідь за запитаннями.

- Де пливе корабель?
- Де стоїть катер?
- Хто підходить до катера?
- Що тримає чоловік у руці?
- Хто зустрічає пасажира?

Для довідок: по морю, біля причалу, чоловік, валізу, капітан.

Вправа 16. 1 Прочитай. Назви слова, які написано з великої букви. Випиши їх.

Наша Батьківщина — Україна. Столиця України — місто Київ. У нашій країні є багато красивих міст. Харків — великий науковий, культурний, промисловий центр. Одеса — місто-порт на Чорному морі. Миколаїв — один з найбільших центрів суднобудування. Львів — місто-музей.

Порт — ділянка на березі моря або річки, на якій розміщено будівлі та пристрої для завантаження й розвантаження суден.

2 Підкресли першу букву в кожному слові.

Батьківщина Україна Харків

Запам'ятай! Назви країн, міст, сіл, вулиць, морів, річок пишуть з великої букви. Це — *власні назви*.
Наприклад: *країна Україна, місто Луцьк, село Рожни́й, річка Десна́.*

Вправа 17. 1 Прочитай.

1. Тарас Шевченко народився в селі Моринці. 2. Дитячі роки поетеси Лесі Українки пройшли в селі Колодяжне. 3. Річка Десна впадає в річку Дніпро. 4. Дніпро впадає в Чорне море. 5. Місто Бердянськ стоїть на Азовському морі.

2 Випиши назви міст, сіл, річок, морів.

Вправа 18. 1 Прочитай і спиши.

Я живу в Україні. У мене є двоюрідна сестра Олеся. Вона живе й навчається в Канаді. Маю кількох друзів, які живуть в інших країнах: Грузії, Білорусі, Литві.

2 Підкресли слова, що пишемо з великої букви. Що вони означають?

Вправа 19. 1 Прочитай. Спиши.

Дніпро — велика і красива річка. На її берегах стоять міста Київ, Запоріжжя, Херсон, Дніпро. Є й інші річки в Україні. Це — Десна, Рось, Хорол, Південний Буг, Тиса.

2 Підкресли власні назви. Що вони означають?

Вправа 20. 1 Прочитай.

Ми живемо в місті Київ. Наша школа стоїть на вулиці Північній. Я живу на вулиці Панаса Мирного, а Марина — на вулиці Садовій. Мій брат живе в місті Черкаси на вулиці Вишневій. Сестра живе в місті Чернівці на вулиці Тараса Шевченка.

2 Випиши назви міст і вулиць.

Вправа 21. Напиши відповіді на запитання.

- У якій країні ти живеш?
- Як називається столиця нашої країни?
- Як називається місто (село, селище), у якому ти живеш?
- Як називається вулиця, на якій ти живеш?

Вправа 22. Прочитай і спиши, вставляючи замість крапок потрібну букву. Після кожного слова став кому. Скажи, які слова треба писати з великої букви, а які — з малої.

(Б, б)..атьківщина. (М, м)..оре. (М, м)..істо. (Т, т)..етяна. (Р, р)..ічка. (Л, л)..ьвів. (С, с)..ело. (Д, д)..ніпро. (В, в)..улиця. (Д, д)..есна. (А, а)..дре́са. (П, п)..олтава. (У, у)..країна.

Вправа 23. 1 Прочитай запитання в лівому стовпчику і знайди відповіді на них — у правому.

• У якому місті ти живеш?	Номер мого будинку — сім.
• На якій вулиці ти живеш?	Я живу в місті Чернігів.
• Який номер твого будинку?	Номер моєї квартири — десять.
• Який номер твоєї квартири?	Я живу на вулиці Івана Богуна.

2 Запиши відповіді.

Хвилинка спілкування

Запитай в однокласника (однокласниці), на якій вулиці він (вона) живе.

Вправа 24. Напиши свою домашню адресу, вказавши: назву міста (села, селища); назву вулиці; номер будинку; номер квартири.

Вправа 25. Прочитай і спиши адресу на конверті, адресованому в місто.

Адреса відправника, індекс

Якименко Іван Петрович
вул. Квітнева, буд. 10,
село Бортничі,
Київська область,
10003

Адреса одержувача, індекс

Сердюку Олексію Дмитровичу
вул. Межова, буд. 40, кв. 5,
м. Київ

0	4	0	3	0

Вправа 26. Прочитай і спиши адресу на конверті, адресованому в село.

Адреса відправника, індекс

Сердюк Олексій Дмитрович
вул. Межова, буд. 40, кв. 5,
м. Київ,
04030

Адреса одержувача, індекс

Якименку Івану Петровичу
вул. Квітнева, буд. 10,
село Бортничі,
Київська область

1	0	0	0	3

Вправа 27. 1 Прочитай речення.

1. Ганна Танасівна Чубач написала багато віршів для дітей. 2. Місто Ужгород стоїть на річці Уж. 3. У Києві одну з вулиць назвали на честь видатного дитячого письменника Всеволода Нестайка.

2 Випиши слова, які пишемо з великої букви. Поясни вживання великої букви.

Слова, які називають дії предметів

Вправа 1. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки.

2 Усно дай відповіді на запитання.

- Що робить хлопчик?
- Що робить дівчинка?
- Що робить літак?
- Що робить пташка?

Для довідок: летить, стрибає, щебече, гойдається.

Запам'ятай! **Слова, які відповідають на питання *що робити? що робить? що робив? що зробив? що буде робити? що зробить?*, означають дію.**

Наприклад: *Хлопчик (*що робить?*) малює.*
*Хлопчики (*що роблять?*) малюють.*
*Хлопчик (*що робив?*) малював.*
*Хлопчик (*що зробив?*) намалював.*

Вправа 2. Напиши відповіді на питання, вставляючи замість крапок потрібні за змістом слова.

1. Лікар (*що робить?*) … .
2. Учитель (*що робить?*) … .
3. Кравець (*що робить?*) … .
4. Машина (*що робить?*) … .

Для довідок: навчає, лікує, шиє, їде.

Вправа 3. 1 Спиши, вставляючи потрібні за змістом слова.

Що чим роблять?

Праскою … . Ножицями … . Виделкою … . Лопатою … . Віником … . Ручкою … .

Для довідок: їдять, прасують, пишуть, підмітають, розрізають, копають.

2 Підкресли двома лініями слова, які означають дію.

Вправа 4. 1 Прочитай. До виділених слів усно постав питання.

Зима

Після осені **приходить** зима. Дні стають коротшими. Сонце **світить**, та не **гріє**. Вітер **збиває** з ніг. Пухкий сніг **вкриває** землю. Мороз **щипає** за щічки. Холодно всім: і людям, і пташкам, і звірятам.

2 Випиши виділені слова за зразком.

Зразок. *(Що робить?) приходить, …*

Вправа 5. Прочитай слова. Постав до них питання і запиши за зразком.

Зразок. *Пише (що робить?), …*

Пише, біжить, їде, кричить, стрибає, дивиться, пливе, малює.

Вправа 6. 1 Прочитай. Спиши.

1. Діти сміються. 2. Сонце світить. 3. Мороз тріщить. 4. Сніг падає. 5. Вітер свище. 6. Вогонь горить.

2 Підкресли двома лініями слова, які означають дію.

Вправа 7. 1 Роздивись малюнки. Придумай імена дітям.

2 Розкажи, хто що робить. Запиши два речення.

Для довідок: катається, катаються, на санчатах, на лижах, на ковзанах.

3 Підкресли двома лініями слова, що означають дію.

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши речення, вставляючи замість крапок слова — назви дій.

Я (*що роблю?*) … до школи.
Я (*що робив?*) … по телефону.
Я (*що зроблю?*) … вірш.

вивчу
іду
розмовляв

2 Скажи, коли відбувається дія.

Я ще розмовляв вірш

Вправа 9. Спиши вірш. Підкресли слова — назви дій. Усно постав до них питання.

В небі хмарка пролітала,
білий пух порозсипала.
Він на землю міцно ліг,
називають його сніг.

Вправа 10. 1 Роздивись малюнки. Скажи, що робить хлопчик.

вмивається

читає

біжить

їсть

танцює

катається

2 Запиши в порядку малюнків, що робить хлопчик.

Зразок. *Хлопчик (що робить?) вмивається, …*

Вправа 11. 1 Прочитай речення.

1. *Сонце ховалося* за хмарами. 2. *Сніжинка танула* на долоні. 3. *Сашко катався* на ковзанах. 5. *Оля ходила* в гості до подруги.

2 Випиши слова, які відповідають на питання *хто? що?*, і допиши до них слова, які відповідають на питання *що робив? що робила? що робило?*

Зразок. *Сонце ховалося, …*

Вправа 12. Прочитай слова. Постав до них питання і запиши за зразком.

Зразок. *Писав (що робив?), …*

Писав, бачив, ходив, літав, гуляв, малював, стояв.

Вправа 13. До слів, які відповідають на питання *хто?*, добери слова, які відповідають на питання *що робив? що зробив?*

Хто?	Що робив?	Що зробив?
Пес	…	…
Кіт	…	…
Півень	…	…

Для довідок: мурчав, загарчав, кукурікав, замурчав, гарчав, закукурікав.

Вправа 14. 1 Прочитай і спиши речення, вставляючи замість крапок потрібне слово — назву малюнка.

1. Світланка подарувала братику … .

2. Мама спекла смачний … .

3. Тато купив Данилкові … .

Для довідок: торт, лижі, книжку.

2 Підкресли слова, які відповідають на питання *що зробила? що зробив?*

Вправа 15. Прочитай вірш. Випиши слова — назви дій. Усно постав до них питання.

Зима

Білий сніг пухнастий
в повітрі *кружляє*
і на землю тихо
падає, лягає.

Стали дні короткі,
сонце *світить* мало.
Ось *прийшли* морози
і зима *настала.*

Іван Суриков

Вправа 16. Спиши. Замість крапок напиши слова — назви дій.

1. Галинка (*що робить?*) … пісню.
2. Івась, Юрко та Сашко (*що робили?*) … на санчатах.
3. Навесні до нас (*що зроблять?*) … журавлі, шпаки, ластівки.

Для довідок: каталися, прилетять, співає.

Вправа 17. Склади і запиши речення. Замість крапок встав потрібні слова.

1. Світить, гріє (*що?*) … .

2. Падає, тане (*що?*) … .

3. Кружляє, літає (*хто?*) … .

4. Гавкає, охороняє (*хто?*) … .

Для довідок: метелик, собака, сонце, сніжинка.

Вправа 18. 1 Прочитай і спиши приказки.

1. Січень снігом січе, а мороз вогнем пече. 2. Сонце блищить, а мороз тріщить. 3. З січня сонце на літо повертає, а зима — на мороз.

2 Підкресли двома лініями слова, що означають дію. На яке питання вони відповідають?

Хвилинка спілкування

Пригадайте назви зимових місяців. Розкажіть, який зимовий місяць ви найбільше любите. Чому?

Вправа 19. Доповни речення словами, які означають дію. Запиши.

1. Музикант грає, а співак … . 2. Машина їде, а човен … . 3. Свисток свистить, а дзвінок … . 4. Учитель навчає, а учень … .

Для довідок: дзвенить, співає, навчається, пливе.

Вправа 20. 1 Постав до слів питання *що робить? що роблять?*

Чекає, падають, готує, їдуть, співають, печуть, гріє.

2 Запиши за зразком.

Зразок. *(Що робить?) чекає, (що роблять?) падають, …*

Вправа 21. 1 Прочитай і спиши вірш.

Ой місяць січень кличе мороза,
морозить лиця, щипає носа.
А місяць лютий вітрами дує,
на водах з льоду мости будує.

Марійка Підгірянка

2 Підкресли двома лініями слова, що означають дію. На яке питання вони відповідають?

Вправа 22. 1 Прочитай вірш.

Ліпим бабу снігову

На засніженім ставу,
за очерета́ми,
ліпим бабу снігову —
хай **гуляє** з нами.

Надіваєм капелюх
з пір'ям гусаковим,
розфарбуємо кожух
квасом буряковим.

Тамара Коломієць

2 Випиши виділені слова, постав до них питання.

Зразок. *Ліпим (що робимо?), …*

Вправа 23. До кожного питання добери по два слова, що означають дію.

- *Що робить?* — співає, … , … .
- *Що робив?* — співав, … , … .
- *Що буде робити?* — буде співати, … … , … … .

Для довідок: пише, писав, буде писати; спить, спав, буде спати.

Вправа 24. 1 До слів — назв предметів добери слова — назви дій.

Пісня, поїзд, птах, лід, вітер, сонце.

Для довідок: віє, світить, тане, летить, лунає, їде.

2 Запиши речення за зразком.

Зразок. *Пісня лунає.*

Слова, які називають ознаки предметів

Вправа 1. 1 Роздивись малюнки. Скажи, якого кольору помідор, груша і яблуко.

2 Прочитай.

- Помідор (*який?*) червоний.
- Груша (*яка?*) жовта.
- Яблуко (*яке?*) зелене.

3 Спиши. Підкресли хвилястою лінією слова, що відповідають на питання *який? яка? яке?*

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши, вставляючи замість крапок потрібні слова — назви малюнків.

1. Біла: … , … . 2. Рожева: … , … . 3. Жовта: … , … .

Для довідок: гвоздика, троянда, лілея, айстра, конвалія, хризантема.

2 Підкресли хвилястою лінією слова, що відповідають на питання *яка?*

3 На яку ознаку предмета вказують слова: *біла, рожева, жовта?*

Вправа 3. Спиши. Підкресли слова, що відповідають на питання *який?*

М'яч (*який?*) коричневий.
Огірок (*який?*) зелений.
Светр (*який?*) синій.
Олівець (*який?*) блакитний.

Вправа 4. 1 Роздивись малюнки.

2 Прочитай і спиши.

1 Кофта (*яка?*) жовта.
2. Сумка (*яка?*) чорна.
3. Стрічка (*яка?*) червона.
4. Хустина (*яка?*) кольорова.

3 Підкресли хвилястою лінією слова, що відповідають на питання *яка?* На яку ознаку предмета вони вказують?

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши.

Яблуко (*яке?*) червоне.
Сонце (*яке?*) золоте.
Море (*яке?*) синє.
Листя (*яке?*) зелене.

2 Підкресли хвилястою лінією слова, що відповідають на питання *яке?* На яку ознаку предмета вони вказують?

Вправа 6. Спиши. Підкресли слова, які відповідають на питання *який? яка? яке?*

Синій рюкзак. Сіре небо. Білий сніг. Зелена стрічка. Червоне яблуко. Жовта груша. Рожева сукня.

Вправа 7. 1 Дай відповіді на запитання.

- Якого кольору вишня?
- Якого кольору небо?
- Якого кольору банан?
- Якого кольору сніг?

Для довідок: жовтий, червона, білий, синє.

2 Запиши за зразком.

Зразок. *Вишня червона.*

Вправа 8. 1 Роздивись малюнки. Прочитай підписи.

Великий

Маленьке

Високе

Низький

Довга

Короткий

2 Дай відповіді на запитання:

- Кавун який?
- Яблуко яке?
- Дерево яке?
- Кущ який?
- Лінійка яка?
- Олівець який?

3 Запиши відповіді за зразком.

Зразок. *Кавун великий.*

Вправа 9. Спиши. Підкресли слова, які відповідають на питання *який? яка? яке?*

Холодне морозиво. Великий м'яч. Гостра голка. Високий дім. Довге волосся. Кругла диня. Коротка спідниця. Тонкий зошит.

Вправа 10. 1 Прочитай.

Вулиці (*які?*) широкі.
Будинки (*які?*) високі.
Вікна (*які?*) великі.
Озера (*які?*) глибокі.

2 Спиши. Підкресли хвилястою лінією слова, що відповідають на питання *які?*

Запам'ятай! Слова, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?*, називають ознаки предметів.
Наприклад: *світлий, широка, біле, гарні.*

Вправа 11. 1 Прочитай слова. Усно постав до них питання.

Веселі, темний, солодка, кольорове, солоні, світлий, яскраве, новий.

2 Запиши слова за зразком.

Зразок. *Веселі (які?), …*

Вправа 12. Спиши. Підкресли слова, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?*

Зелене листя. Червоний буряк. Рівна дорога. Весела пісня. Велика сумка. Білі зуби. Дрібне насіння.

З стля червоний вна Дрібне

Вправа 13. Прочитай назви продуктів і скажи, які вони на смак. Спиши, вставляючи замість крапок слова — назви ознак.

Лимон (*який?*) … , гірчиця (*яка?*) … , мед (*який?*) … , сіль (*яка?*) … , хрін (*який?*) … , груша (*яка?*) … .

Для довідок: гірка, солодка, кислий, солодкий, солона, гіркий.

Вправа 14. 1 Назви предмети на малюнках. Чим вони відрізняються?

Кругла

Довгаста

2 Запиши, яка диня за формою на кожному з малюнків.

Зразок. *Диня кругла.* … … .

Вправа 15. 1 Прочитай. Спиши.

1. Великий, смугастий, солодкий — це кавун. 2. Круглий, жовтий, кислий — це лимон. 3. Довгастий, зелений, смачний — це огірок.

2 Підкресли хвилястою лінією слова, що означають ознаки предметів.

Хвилинка спілкування

Запитайте одне в одного:
- Який кавун за розміром?
- Який лимон на смак?
- Який огірок за формою?

Вправа 16. Прочитай і спиши. Доповни кожне речення словом, що протилежне за значенням до виділеного.

1. Зима **холодна**, а літо (*яке?*) … . 2. Цукор **солодкий**, а сіль (*яка?*) … . 3. Сметана **густа**, а молоко (*яке?*) … . 4. Вугілля **чорне**, а сніг (*який?*) … .

Для довідок: рідке, білий, тепле, солона.

Вправа 17. 1 Роздивись малюнки. Прочитай підписи.

Великий

Маленька

Низенька Високий

Широкі і вузькі

2 Спиши речення, вставляючи замість крапок потрібні слова.

1. Місяць (*який?*) … , а зірка (*яка?*) … .
2. Хата (*яка?*) … , а будинок (*який?*) … .
3. Стрічки (*які?*) … і … .

Вправа 18. Прочитай. Спиши пари слів. Перед виділеними словами став у дужках питання.

Зразок. *Озеро (яке?) глибоке.*

Озеро **глибоке.** Гори **високі**. Сонце **яскраве**. Вітер **сильний**. Річка **глибока**. Ліси **дрімучі**. Мороз **тріскучий**.

Вправа 19. За поданими ознаками впізнай тварин. Запиши речення, вставляючи замість крапок потрібне слово.

1. Хитра, як … . 2. Голодний, як … . 3. Боязкий, як … . 4. Неповороткий, як … . 5. Колючий, як … .

Для довідок: лисиця, їжак, ведмідь, вовк, заєць.

Вправа 20. Прочитай. Замість крапок вставляй слово — назву ознаки багатьох предметів.

Зразок. *Веселе свято — веселі свята.*

Веселе свято — … свята. Зелена ялинка — … ялинки. Новорічна прикраса — … прикраси. Міцний горішок — … горішки.

Для довідок: міцні, веселі, новорічні, зелені.

Вправа 21. 1 Прочитай вірш.

Ліс під інеєм дріма.
По землі іде зима.
Входить, **пишна** і **велична**,
в крижану господу січня.
Усміхається з-під вій:
— Як живеш, **сердитий** мій?

Тамара Коломієць

Пи́шна — красива.

2 Випиши виділені слова. Постав до них питання.

Зразок. *(Яка?) пишна, …*

Вправа 22. За ознаками впізнай предмет і запиши замість крапок його назву.

1. Чорна, дрібна, кисла — … .

2. Холодне, біле, солодке — … .

3. Хитра, руда, хвостата — … .

Для довідок: морозиво, смородина, лисиця.

Вправа 23. 1 Добери до слів — назв предметів із лівого стовпчика слова — назви ознак предметів із правого стовпчика. На яку ознаку вказують ці слова?

Зима (*яка?*) … .	хутряна
Мороз (*який?*) … .	холодна
Шапка (*яка?*) … .	вовняний
Шарф (*який?*) … .	тріскучий

2 Запиши за зразком.

Зразок: *Зима (яка?) холодна.*

Вправа 24. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Я — вухастий ваш дружок,
в мене сірий кожушок,
куций хвостик, довгі вушка,
я усіх-усіх боюся.

(Заєць)

Ку́ций — короткий.

2 Спиши. Підкресли хвилястою лінією слова, що називають ознаки предмета.

Вправа 25. 1 Прочитай текст.

Тихо в лісі. *Білий пухнастий сніг* укрив дерева й кущі. *Сірі хмари* тихо пливуть по небу. Ось пробігла *руда білочка*. *Жовтобокі синички* злетілися до годівнички.

2 Випиши слова — назви предметів разом зі словами — назвами ознак. Постав питання до назв ознак.

3 Підкресли слова — назви предметів прямою лінією, а слова — назви ознак — хвилястою лінією.

Зразок. *Білий пухнастий сніг.*

Вправа 26. Прочитай. Заміни виділені слова словами — назвами ознак і запиши утворені словосполучення.

Зразок. *Соснова шишка, …*

Шишка **сосни**, пакет **із паперу**, миска **з глини**, кільце **із заліза**, хустка **з шовку**.

Для довідок: залізне, паперовий, глиняна, соснова, шовкова.

Вправа 27. 1 Прочитай і спиши.

Ніч була тиха і місячна. Вранці проти сонця заблищав льодок, рівний і чистий. Повітря було прозоре, аж синє.

За *Василем Грінчаком*

2 Підкресли хвилястою лінією слова, що називають ознаки предметів.

Слова *у (в), до, з, за, на, під, над, по, від, через, біля (прийменники)*

Вправа 1. 1 Прочитай текст.

Ведмідь живе **в лісі**. **На зиму** він засинає. Постіль влаштовує **в барлозі**. Навесні ведмідь прокидається і вилазить **із барлогу**.

2 Випиши виділені пари слів. Як пишемо слова в парах: разом чи окремо?

Запам'ятай! Слова *у (в), до, з, за, на, під, над, по, від, через, біля* — це *прийменники*. Прийменники пишуть окремо від інших слів.

Наприклад: *у полі, на дереві, до школи.*

Вправа 2. 1 Роздивись малюнки.

2 Добери відповіді на запитання. Запиши їх.

- Де сидить білка?
- На чому висять шишки?
- Де сховався заєць?

Шишки висять **на** ялинці.
Заєць сховався **під** кущем.
Білка сидить **у** дуплі.

3 Підкресли виділені слова. Як їх називаємо?

Вправа 3. 1 Прочитай. Випиши виділені слова.

Наша хата стоїть **на краю** села, **під лісом.** До нашого двору **з лісу** часто прибігають білочки. Вони стрибають **з гілки на гілку** в пошуках горішків.

2 Підкресли слова *в, на, із, під*. Як їх називаємо?

Вправа 4. 1 Прочитай речення, вставляючи пропущені слова *над, за, у, біля, на*.

1. Літак летить … полем. 2. Сонце сховалося … обрій. 3. Олесь прийшов … гості. 4. Тролейбус зупинився … зупинки. 5. Книжки лежать … полиці.

2 Запиши речення. Підкресли прийменники.

Літак Тролейбус Книжки

Вправа 5. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Побудуй розповідь за запитаннями.

- Яке свято зображено на малюнку?
- Де стоїть ялинка?
- Де лежать подарунки?
- Навколо чого діти водять хоровод?

Для довідок: новорічне свято, ялинка, у залі, біля, під, навколо.

Вправа 6. Запиши речення, вставляючи замість крапок потрібне слово (прийменник).

1. Ялинка … залі.
2. Іграшки … ялинці.
3. Подарунки … ялинкою.
4. Діти … ялинки.

Для довідок: в, на, під, навколо.

Вправа 7. 1 Прочитай і спиши речення, вставляючи пропущені слова *у, в*.

1. Мишка живе … нірці. 2. Бджола живе … вулику. 3. Ведмідь спить … барлозі. 4. Пташенята сидять … гніздечку. 5. Корова живе … корівнику.

2 Підкресли слово, яке ти вставив, і слово, що йде за ним.

Вправа 8. Прочитай, вставляючи замість крапок потрібний прийменник.

Поля … снігом, міст … річку, ранок … лісі, сніг … деревах, гніздо … стріхою, вода … склянці.

Для довідок: під, через, у, на, під, в.

Вправа 9. 1 Прочитай. Спиши, вставляючи потрібне слово.

Кіт і горобець

Горобець сидів … дереві й цвірінькав. Кіт сидів … деревом і дивився … пташку. Раптом він стрибнув … дерево. Горобець пурхнув … дерева й полетів. А кіт усе сидить … деревом і чекає на пташку.

Для довідок: на, під, з.

2 Підкресли слово, яке ти вставив, і слово, що йде за ним.

Вправа 10. 1 Прочитай і спиши вірш.

Чотири

На столі чотири книжки,
груш чотири на траві,
у стола чотири ніжки,
і чотири ніжки в кішки,
і у песика, і в мишки,
а у мене — тільки дві.

Наталя Забіла

2 Підкресли прийменники і слова, що йдуть за ними.

Вправа 11. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Побудуй розповідь за запитаннями.

- Хто сидить за столом?
- Де зібралася сім'я?
- Де стоїть торт?
- У чому стоять квіти?
- Який посуд стоїть на столі?
- Хто стоїть біля хлопчика?

Вправа 12. 1 Прочитай і запиши речення.

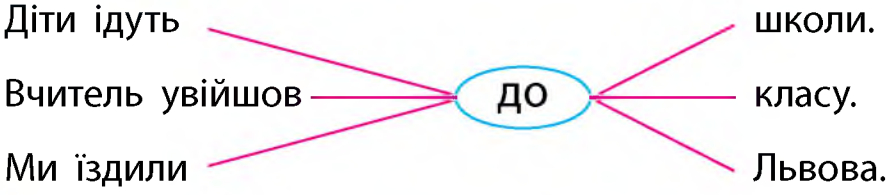

2 У кожному реченні підкресли прийменник.

Вправа 13. 1 Роздивись малюнок до вправи 11.

2 Вибери відповіді на запитання. Запиши їх.

• Де стоїть торт?	Собака стоїть біля хлопчика.
• У чому стоять квіти?	Торт стоїть на столі.
• Де стоїть собака?	Квіти стоять у вазі.

3 Підкресли в реченнях прийменники.

Вправа 14. 1 Роздивись малюнки і скажи, де сидить кіт.

2 Склади і запиши речення за малюнками і схемою. Вживай слова *у, на, перед, за.*

Зразок. *Кіт у коробці.*

Вправа 15. 1 Прочитай і відгадай загадки.

Впаде **з** неба — не розіб'ється,
впаде **у** воду — розпливеться.

(Сніжинка)

* * *

На подвір'ї ходить птах
і співає **по** складах.

(Півень)

2 Спиши. Підкресли прийменники.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Вправа 1. Спиши. Замість крапок пиши питання *хто?* або *що?*

Зразок. *(Що?) чайник, (хто?) онука, …*

(… ?) чайник, (… ?) онука, (… ?) сонце, (… ?) артист, (… ?) лід, (… ?) водій, (… ?) крісло, (… ?) крупа, (… ?) звір, (… ?) будинок, (… ?) комаха.

Вправа 2. Прочитай. Допиши слова, які називають багато предметів.

Зразок. *Один* *Багато*
ткач — ткачі

ткач —	банан —
плащ —	ананас —
кущ —	мандарин —
борщ —	лимон —
калач —	зошит —

Вправа 3. 1 Прочитай.

Наша сім'я

Нас у сім'ї троє: тато, мама і я. Наше прізвище Ткаченко.

Мого татка звати Іван. По батькові Олексійович.

Моя мама — Тетяна Григорівна.

А я — Марія Іванівна. Усі звуть мене Марійкою.

2 Запиши імена, по батькові та прізвища всіх членів родини.

Зразок. *Тато: Іван Олексійович Ткаченко.*
Мама: … … … .
Донька: … … … .

Вправа 4. 1 Прочитай.

Київ — велике місто. У Києві багато красивих вулиць і площ: Майдан Незалежності, вулиця Володимирська, Михайлівська площа, Софійська площа. Головна вулиця Києва — Хрещатик.

2 Випиши назви вулиць і площ. З якої букви їх пишемо?

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши речення.

1. У **Петра Якименка** є собака **Дружок** і кіт **Васько**. 2. У зоопарку живуть ведмідь **Мишко**, ведмедиця **Дуся** і **ведмежа Тимко**. 3. Корова **Зірка** дає багато молока.

2 Поясни, чому виділені слова пишемо з великої букви.

Вправа 6. Напиши відповіді на питання *хто? що робить?*

Зразок. *(Хто?) соловей (що робить?) тьохкає.*

соловей	скрекоче
сорока	кує
ворона	тьохкає
зозуля	каркає

Вправа 7. 1 Прочитай і спиши речення, вставляючи замість крапок слова — назви дій.

Він (*що робить?*) … книжку.	поїде
Він (*що робив?*) … до магазину.	читає
Він (*що буде робити?*) … до бабусі.	ходив

2 Скажи, коли відбувається дія.

Він (що робить?) читає .

Вправа 8. 1 Роздивись малюнки. Скажи, що робить дівчинка.

стрибає

пише

сміється

грає

2 Запиши в порядку малюнків, *що робить* дівчинка.

Зразок. *Дівчинка (що робить?) стрибає, …*

Вправа 9. 1 Прочитай вірш.

У дворі

Сніжок сьогодні *сиплеться*,
кружляє угорі.
У нас маленька дівчинка
гуляє у дворі.

По білій стежці *тупає*
з лопаткою в руках,
ведмедика пухнастого
катає в саночках.

Марія Пригара

2 Випиши слова, які означають дію і відповідають на питання *що робить?*

Вправа 10. Прочитай і спиши. Вставляй замість крапок слова, що відповідають на питання *які?*

Один		Багато
(*який? яка? яке?*)		(*які?*)
смішний фільм	—	… фільми
смачна диня	—	… дині
чисте вікно	—	… вікна

Вправа 11. За поданими ознаками впізнай, що це. Запиши, вставляючи потрібні слова.

1. Висока, стрункa, білокора … .
2. Чисте, свіже, прозоре … .
3. Білий, пухнастий, холодний … .

Для довідок: повітря, сніг, береза.

Вправа 12. Прочитай. До поданих слів добери слова, що означають смак, і запиши за зразком.

Зразок. *Цукор (який?) солодкий.*

Цукор (*який?*) …
Сіль (*яка?*) …
Перець (*який?*) …
Повидло (*яке?*) …
Лимон (*який?*) …
Гірчиця (*яка?*) …

Для довідок: солона, кислий, солодкий, гіркий, солодке, гірка.

Вправа 13. 1 Прочитай і спиши речення.

Зелені, жовті, червоні і блакитні кульки злетіли в небо. Повітряні кульки були круглі, довгасті.

2 Підкресли слова — ознаки предметів хвилястою лінією.

Вправа 14. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Дай відповіді на запитання, вживаючи прийменники *за, біля, в, з, на.*

- Куди зайшла вчителька?
- Де сидять учні?
- Де стоїть дівчинка?
- Де стоїть ваза з квітами?

Для довідок: до класу, за партами, біля дошки, на столі.

Вправа 15. 1 Прочитай речення, вставляючи пропущені слова *з, із, у.*

Ігор повернувся … магазину. Він дістав … сумки пляшку молока. Пляшку поставив … холодильник.

2 Запиши речення. Підкресли прийменники.

Вправа 16. 1 Прочитай і спиши, вставляючи слова *в, під, на, у.*

Зима

Одяглися люди … шуби,
натопили тепло груби.
Білки гріються … дуплі,
миші … норах … землі.

Сплять ведмеді … теплих лігвах,
сосни … інею застигли.
І … кригою … дні
сплять … річці окуні.

Наталя Забіла

Гру́ба — піч із лежанкою.

2 Підкресли прийменники.

Вправа 17. 1 Пов'яжи кожну пару слів за допомогою прийменників *в, на.*

Зразок. *Сонце в небі.*

Сонце, небо; дерево, ліс; посуд, стіл; пташка, гніздо; шапка, голова; риба, річка.

2 Запиши утворені словосполучення. Підкресли прийменники.

Вправа 18. 1 Прочитай і відгадай загадку.

В зимовий студений час
люблять всі малята нас.
З гірки ми рушаєм в путь,
а на гірку нас везуть.

(Санчата)

2 Спиши загадку й відгадку.

3 Підкресли слова *в, з, на.* Як їх називаємо?

РЕЧЕННЯ

Поняття про речення

Вправа 1. 1 Прочитай. У яких рядках написано окремі слова, а в яких — речення?

1. Весна, сонце.
2. Навесні сонце вже пригріває.
3. Дерева, бруньки.
4. На деревах бубнявіють бруньки.

2 Спиши речення.

3 Скільки слів у кожному реченні?

Пригадай! Речення — це слово або кілька слів, які виражають закінчену думку.

Вправа 2. 1 Прочитай.

Березень часом снігом
Березень часом снігом сіє, часом сонцем гріє.

2 Порівняй групи слів. Яка з них виражає закінчену думку?

3 Спиши речення.

Вправа 3. 1 Прочитай уголос. Виділяй зниженням голосу і паузою кожну закінчену думку.

Школярі привітали вчительку з початком весни Тоня їде до школи автобусом Птахи повертаються з вирію Данилко з татом майструють шпаківню

2 Спиши. Постав, де треба, крапки.

3 Скільки речень ти списав? Про кого розповідається в кожному реченні?

Вправа 4. 1 Прочитай уголос. Роби паузу в кінці кожного речення.

Весна. Пригріває сонечко, тане сніг. Весело дзвенять струмочки. Голосно щебечуть горобці. Чути гомін дітвори.

2 Скільки речень ти прочитав?

3 Спиши. Підкресли речення, яке складається з одного слова.

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши речення. Роздивись схеми до них.

Вечір. └___ .

Сідає сонце. └___ ___ .

Віє тихий вітерець. └___ ___ ___ .

2 Скільки слів у кожному реченні?

3 З якої букви пишемо перше слово в реченні?

Пригадай! Перше слово в реченні пишуть з великої букви. У кінці речення ставлять крапку (.), знак питання (?), знак оклику (!).

Вправа 6. 1 Прочитай. Скажи, який знак стоїть у кінці кожного речення.

Хокей — цікава гра! Щоб сміливо грати на льоду, хокеїсти надягають дуже важку спортивну форму. Вона надійно захищає їх від травмування.

2 Спиши речення, яке відповідає схемі:

└___ — ___ ___ !

Хокей льоду форму

Вправа 7. 1 Роздивись малюнки і схеми під ними. Скажи, хто що робить.

2 Склади і запиши речення, які відповідають схемам.

Для довідок: миє посуд, їде на коні, малює.

3 Поясни, чому перше слово в схемі речення позначено значком ⌊___ .

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши вірш. Скільки в ньому речень?

Сиділа раз бабуся
в хатинці край вікна.
Якщо нікуди не пішла,
то й досі там вона.

Сиділа раз бабуся
на лавочці сама.
Якщо ж вона пішла звідтіль,
то там її нема!

Наталя Забіла

2 З чого складається кожне речення?

3 Який знак стоїть у кінці кожного речення?

Вправа 9. 1 Прочитай. Виділяй зниженням голосу і паузою кінець кожного речення.

Наталка святкує день народження до неї прийшли гості мама спекла смачний торт.

2 Спиши і постав, де треба, крапки. Перше слово в реченні пиши з великої букви.

3 Назви в кожному реченні слово, яке вказує, про кого розповідається. Усно постав питання до цих слів.

Пригадай! У реченні розповідається про кого-небудь або про що-небудь.

Вправа 10. 1 Роздивись малюнки. Прочитай речення.

1. Бабуся подякувала хлопчикові.
2. Бабуся несла з магазину важку сумку.
3. Дмитрик допоміг бабусі.

2 Спиши речення в порядку розміщення малюнків.

Вправа 11. Зі слів кожного рядка склади речення. Запиши їх.

1. Повернулися, вирію, з, ластівки.
2. дахом, гніздо, під, Вони, ліплять.
3. Пташенятам, затишно, у, буде, гнізді.

Вправа 12. 1 Прочитай загадку. Скільки в ній речень?

Тане сніжок. День прибуває.
Оживає лужок. Коли це буває?

(Навесні)

2 Спиши загадку. Скільки слів у кожному реченні?

Розповідні речення

Вправа 1. 1 Прочитай вірш. Спиши.

Сонце заходить.
Гори чорніють.
Пташечка тихне.
Поле німіє.

Тарас Шевченко

2 Підкресли знак у кінці кожного речення.

3 Про що розповідається в кожному реченні?

Пригадай! Речення, у якому про когось або про щось розповідається, називають *розповідним*. У кінці розповідного речення ставлять крапку (.).

Наприклад: *Галя отримала гарну оцінку.*

Вправа 2. 1 Прочитай, виділяючи зниженням голосу і паузою кінець кожного речення.

Кролик — це свійська тварина Цей вухань хоч і маленький, але дуже спритний Він може бігати зі швидкістю мотоцикла

2 Скільки речень ти прочитав?

3 Спиши. Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 3. 1 Прочитай і спиши речення.

Як березень хмуриться, а весною пахне.
Сонце гріє, сонце сяє — вся природа оживає.

2 Як називаємо речення, які ти списав?

Вправа 4. 1 Прочитай виразно вірш.

Учись!

Учися, мій хлопче, відмінником будь,
люби і поля, і діброви!
І де б ти не був, де б не жив, не забудь
своєї вкраїнської мови.

Володимир Сосюра

2 Спиши речення, у кінці якого стоїть знак оклику (!).

Пригадай! Часто розповідні речення вимовляють з особливим почуттям: із захопленням, радістю. У кінці таких речень ставлять знак оклику (!).

Наприклад: *Галя отримала гарну оцінку!*

Вправа 5. 1 Прочитай виразно вірш.

Веснянка

— Весна прийшла!
Тепло знайшла! —
кричать дівчатка й хлопчики.

— Цвірінь-цвірінь!
Журбу покинь! —
клопочуться горобчики.

Леонід Глібов

2 Випиши речення зі знаком оклику в кінці.

3 З яким почуттям вимовляють ці речення?

Вправа 6. 1 Прочитай виразно прислів'я.

1. Поспішиш — людей насмішиш!
2. Добре роби — добре й буде!
3. Діло майстра величає!

2 Спиши. Підкресли знаки в кінці речень.

Вправа 7. 1 Запиши речення, вставляючи пропущені слова.

Зразок: *Лікар лікує людей.*

... лікує людей.
... виступає в театрі.
... пише вірші.
... шиє одяг.

Для довідок: поет, швачка, лікар, актор.

2 Підкресли слово, яке вказує, про кого розповідається в реченні.

Вправа 8. 1 Роздивись малюнки і схеми під ними.

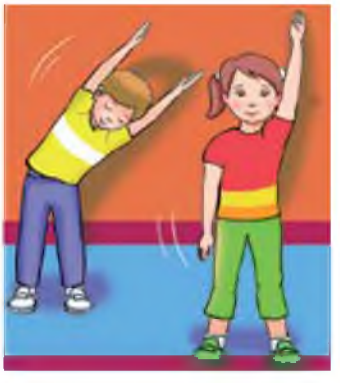

___ ___ ___ . ___ ___ ___ . ___ ___ ___ .

2 Дай відповіді на запитання.

- Хто чистить зуби?
- Хто заплітає косу?
- Хто робить зарядку?

3 Склади і запиши три речення за малюнками та схемами.

Вправа 9. 1 Прочитай речення, вставляючи потрібні слова. Запиши.

1. Переходити … потрібно на зелене світло. 2. На зміну березню приходить … . 3. Діти посадили … .

Для довідок: дерево, дорогу, квітень.

2 Знайди речення, яке відповідає схемі:

└___ ___ ___ .

потрібно березню Д

Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному, як потрібно правильно переходити дорогу.

Вправа 10. 1 Прочитай речення у двох стовпчиках.

Доброго ранку.	Дорого ранку!
Сьогодні неділя.	Сьогодні неділя!
Ми йдемо до театру.	Ми йдемо до театру!
У мене є кошеня.	У мене є кошеня!

2 Чим відрізняються ці речення при читанні вголос і на письмі?

3 Спиши всі речення зі знаком оклику в кінці.

Вправа 11. 1 Зі слів кожного рядка склади речення. Запиши їх.

1. ходили, сьогодні, до, лісу, Ми.
2. мамі, Яринка, допомагає, завжди.
3. плавати, Я, добре, вмію.

2 З якої букви ти написав перше слово в кожному реченні?

3 Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 12. 1 Прочитай і спиши.

У неділю ми ходили до зоопарку. У зоопарку живе багато диких тварин. Є навіть жирафи й слони. Там дуже цікаво!

2 Скільки речень ти записав?

3 Підкресли знак, що стоїть у кінці кожного речення.

Вправа 13. 1 Прочитай два речення під першим малюнком. Чим вони відрізняються? Прочитай два речення під другим малюнком. Чим вони відрізняються?

Дівчинка катається.
Дівчинка катається на роликах.

Хлопчик грає.
Хлопчик грає на сопілці.

2 Спиши речення.

3 Усно постав питання до кожного слова в реченні.

Вправа 14. Спиши, вставляючи замість крапок потрібні за змістом слова.

1. Навесні з вирію прилітають (*хто?*) … .
2. У лісі діти побачили (*кого?*) … .
3. Славко́ з татком майструють (*що?*) … .
4. Ліза читає (*що?*) … .

Для довідок: журавлі, шпаківню, білочку, книжку.

Вправа 15. 1 Прочитай слова в лівому і правому стовпчиках і запиши парами за зразком. Перше слово в реченні пиши з великої букви.

Зразок. *Пташка летить.*

Пташка	сяє
Грім	тане
Лід	гримить
Сонце	летить

2 Скільки речень ти записав? Які знаки поставив у кінці кожного речення?

3 Назви слова, які вказують, про кого або про що розповідається в кожному реченні. Усно постав питання до цих слів.

Вправа 16. Прочитай і спиши речення. Замість крапок встав потрібні за змістом слова.

1. Яся ліпить (*що?*) … .

2. Павлик любить (*що?*) … .

3. Груші лежать (*де?*) на … .

Для довідок: яблука, тарілці, вареники.

Вправа 17. Прочитай і спиши, вставляючи замість крапок потрібні слова. Усно постав до цих слів питання.

1. Хліб печуть у … . 2. Взуття шиють на … . 3. Ліки продають в … . 4. Книжку можна купити в … .

Для довідок: аптеці, пекарні, книгарні, фабриці.

Вправа 18. Прочитай. Пошир кожне речення за питаннями і запиши.

1. До внука завітав (*хто?*) … .

2. Бабуся спекла (*що?*) … .

3. Діти бачили (*кого?*) … .

Для довідок: пиріжки, дідусь, черепаху.

Питальні речення

Вправа 1. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Побудуй розповідь за запитаннями.

- Куди прийшла Олеся?
- Звідки Олеся дістає книжки?
- Куди Олеся кладе книжки?

Вправа 2. 1 Прочитай речення ліворуч і праворуч.

• Куди ти їдеш?	Я їду в Полтаву.
• Звідки ти їдеш?	Я їду з Миргорода.
• Де ти живеш?	Я живу в Пирятині.

2 У реченнях якого стовпчика про щось запитується? Запиши ці речення.

Пригадай! Речення, у якому про когось або про щось запитується, називають *питальним*. У кінці питального речення ставлять знак питання (?).

Наприклад: *Хто отримав гарну оцінку?*

Вправа 3. 1 Відгадай загадки.

Хто цокотить без перестанку
й до школи будить нас щоранку?

(Будильник)

* * *

Що можна побачити
з заплющеними очима?

(Сон)

2 Спиши загадки та відгадки. Підкресли знак у кінці кожного речення.

Вправа 4. 1 Прочитай і спиши речення.

Сьогодні Марійка поїде до бабусі.

2 Прочитай запитання вголос. Підвищуй голос, коли вимовляєш виділене слово. Усно дай відповідь на кожне запитання.

- **Хто** поїде до бабусі?
- **До кого** поїде Марійка?
- **Коли** Марійка поїде до бабусі?

3 Спиши питальні речення.

Вправа 5. 1 Прочитай і спиши вірш.

Що таке надворі сталось?
Що за крики? Що за галас?
— Бий! Давай!
— Гати, мазило!
— Ти куди?
— Суддю — на мило!
Зрозуміло: там — футбол,
і комусь забили гол.

Анатолій Костецький

2 Підкресли знак у кінці кожного речення. Як називаємо ці речення?

Вправа 6. 1 Прочитай виразно вірш.

Помічник

— Гавчик, Гавчик! Де блукав?
Вдома чом не ночував?
— Я комору вартував:
Жучці гавкать пома-ГАВ!

Грицько Бойко

2 Хто такі Гавчик і Жучка?

3 Випиши питальні речення.

Вправа 7. Прочитай запитання і відповіді. Спиши. У кінці кожного речення постав потрібний знак: (*?*) або (.) .

1. Скільки тобі років	Мені вісім років.
2. Коли твій день народження	Першого травня
3. Чи є в тебе брат	У мене є сестра

Вправа 8. 1 Прочитай і спиши вірш. Постав потрібний знак у кінці кожного речення.

— Про що виспівує струмок
— Про літо золоте
— Про що співає колосок
— Про те, як він росте
— Про що виспівує весна
— Про неба синь і шир
— Про що співаєм ти і я
— Про щастя і про мир

Анатолій Костецький

2 Як називають ці речення?

Вправа 9. Запиши запитання і повні відповіді на них.

- Як тебе звати?
- У якому класі ти вчишся?
- У якому місті чи селі ти живеш?

Вправа 10. 1 Постав запитання до малюнків. Дай на них відповіді.

Для довідок: годують (*кого?*), катається (*на чому?*), пошила (*що?*).

2 Запиши питальні речення.

Вправа 11. Постав запитання до поданих речень і запиши їх за зразком.

Зразок. *Моя сестра живе у Львові. Де живе моя сестра?*

1. Моя сестра живе у Львові. 2. Пасажири вийшли з автобуса. 3. Батько купив Мишкові велосипед. 4. Учні нашого класу ходили до музею.

Вправа 12. 1 Прочитай вірш.

Своя бабуся

— Скрізь бабуся підмела,
підлогу помила,
а ти, донечко, взяла
й знову насмітила.

Чужу працю шанувати
будеш ти чи ні?
А донечка:
— Так бабуся ж
не чужа мені!

М. Білецький

2 Випиши питальне речення.

3 Розкажи, кому ти допомагаєш удома.

Вправа 13. 1 Прочитай запитання. Усно дай повні відповіді на них.

- Хто охороняє ліс?
- Хто мандрує світом?
- Хто працює на тракторі?
- Хто веде поїзд?

Для довідок: тракторист, лісник, машиніст, мандрівник.

2 Запиши повні відповіді.

Вправа 14. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

Сім'я готує обід

2 Побудуй розповідь за запитаннями.

- Де знаходиться сім'я?
- Що робить бабуся? дідусь? тато? мама? дівчинка? хлопчик?
- Що вони готують?
- Назви посуд, який є на кухні. Для чого він потрібний?

Вправа 15. 1 Прочитай і спиши речення.

Сьогодні в класі чергує Сергійко.

2 Прочитай уголос запитання. Підвищуй голос, коли вимовляєш виділене слово. Усно дай повну відповідь на кожне запитання.

- **Хто** сьогодні чергує?
- **Де** сьогодні чергує Сергійко?
- **Коли** Сергійко чергує?

3 Спиши питальні речення.

Зв'язок слів у реченні

Вправа 1. 1 Прочитай.

1. Рано встати весняне сонце
2. Рано встало весняне сонце.

2 Яку групу слів не можна назвати реченням?

3 Спиши речення. Назви слово, яке вказує, про що розповідається в реченні.

Запам'ятай! Слова в реченні пов'язані між собою.

Вправа 2. Прочитай. Добери потрібні за змістом слова, які відповідають на питання *що робить? що роблять?*

1. Дитина … . 2. Музика … . 3. Вогонь … . 4. Учні … . 5. Квітка … .

Для довідок: розцвітає, горить, сміється, вчаться, лунає.

Вправа 3. 1 Прочитай. Зверни увагу на слова в дужках. Чи позв'язані вони з іншими словами?

1. (Дерева) росте.
2. Робітник (працюють).
3. (Прийти) весна.
4. Пташка (щебечуть).

2 Зміни слова в дужках так, щоб утворилися речення. Запиши утворені речення.

Зразок. *Дерево росте.*

Вправа 4. 1 Прочитай. Скільки тут речень?

Уночі подув сильний вітер Зранку пішов рясний дощ

2 Спиши. У кінці кожного речення став крапку.

Вправа 5. 1 Роздивись малюнок. Склади з поданих слів три речення.

Діти, Іванко, співає, виступають, грає на бандурі, Марічка.

2 Запиши речення.

Вправа 6. 1 Прочитай речення. Зверни увагу, як вони поширюються іншими словами.

1. Машина їде.
2. Машина їде по дорозі.
3. Машина їде по лісовій дорозі.

2 Про що розповідається в кожному реченні?

3 Спиши речення. Усно постав питання до кожного слова.

Вправа 7. Прочитай. Які слова потрібно вставити замість питань? Запиши утворені речення.

1. (*Яка?*) … ялинка росте (*де?*) … .
2. (*Коли?*) … світило (*яке?*) … сонце.

Для довідок: зранку, яскраве, пухнаста, під вікном.

Вправа 8. 1 Прочитай, вставляючи замість питань пропущені слова. Запиши речення.

1. Тарас (*що робить?*) … .
2. Тарас малює (*в чому?*) … .
3. Тарас малює в альбомі (*чим?*) … .

Для довідок: малює, в альбомі, олівцем.

2 Скільки слів у кожному реченні? Усно постав питання до кожного слова в реченнях.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Вправа 1. 1 Прочитай. Поясни, слова в якому стовпчику можна назвати реченнями.

Друзі пізнаються Де руки й охота, там	Друзі пізнаються в біді Де руки й охота, там скора робота

2 Спиши речення. У кінці кожного речення став крапку.

3 Скільки речень ти записав?

Вправа 2. 1 Склади і запиши речення про професії людей, зображених на малюнках.

Пожежник Будівельник Двірник

Зразок. *Пожежник гасить пожежу.*

Для довідок: гасить пожежу, прибирає у дворі, будує будинки.

2 Скажи, про кого розповідається в кожному реченні.

3 З якої букви ти написав перше слово в кожному реченні?

Вправа 3. 1 Прочитай, виділяючи голосом кінець кожного речення.

Біля школи росте невеликий садок учні його доглядають навесні вони обкопали дерева

2 Спиши. Кожне речення починай писати з великої букви. У кінці став крапку.

3 Скільки речень ти записав?

Вправа 4. 1 Доповни речення, використовуючи слова для довідок. Запиши.

1. На стіні висить (*що?*) … .
2. Мама працює (*де?*) … .
3. Діти повернулись (*куди?*) … .

Для довідок: додому, картина, в лікарні.

2 Який знак ти поставив у кінці кожного речення? Як називають такі речення?

Вправа 5. 1 Зі слів кожного рядка склади речення. Запиши їх.

1. дощ, Вранці, рясний, пішов.
2. гості, До нас, приїхали.
3. подарували, Олі, черевички, нові.

2 З якої букви ти написав перше слово в кожному реченні?

3 Який знак ти поставив у кінці кожного речення?

Вправа 6. 1 Роздивись малюнки і схеми речень.

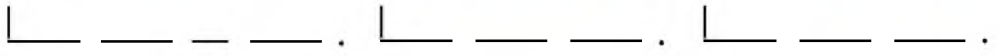

2 Дай відповіді на запитання.

- Що пливе по воді?
- Хто робить зачіску?
- Хто продає ліки?

3 Склади і запиши три речення за малюнками та схемами.

Човен Перукар Аптекар

Вправа 7. 1 Прочитай речення у двох стовпчиках.

У мене багато друзів.	У мене багато друзів!
Ми їдемо до моря.	Ми їдемо до моря!
Я дуже люблю весну.	Я дуже люблю весну!
Квіти дуже красиві.	Квіти дуже красиві!

2 Чим відрізняються ці речення під час читання вголос і на письмі?

3 Спиши всі речення зі знаком оклику (!) в кінці.

Вправа 8. 1 Виразно прочитай швидкомовку. Спиши.

От Кіндрат, так Кіндрат!
Зуб зламав об мармелад!

2 Скільки речень ти записав? Скільки слів у кожному реченні? Підкресли знак у кінці кожного речення.

Вправа 9. Запиши запитання і повні відповіді на них. У кінці речень став потрібні знаки.

1. Який сьогодні день тижня
2. Який день був учора
3. Який день буде завтра
4. Який день буде післязавтра

учора завтра післязавтра

Вправа 10. 1 Прочитай вірш. Скільки в ньому питальних речень?

Котик-Воркотик

— Котику-Воркотику,
йдеш ти звідкіля?
— У палаці був я, бачив короля!
— Котику-Воркотику,
що ж ти там робив?
— Я під ліжком мишку мало не схопив!

Наталя Забіла

2 Випиши питальні речення.

Вправа 11. 1 Спочатку прочитай речення-відповіді. Постав до них запитання за схемами.

Запитання	Відповіді
1. Як звати твою маму?	Мою маму звати Ніна.
2. └ ___ ___ ?	Мама працює в магазині.
3. └ ___ ___ ?	Мама працює продавцем.

2 Запиши питальні речення. Який знак треба поставити в кінці кожного речення?

Вправа 12. Спиши речення. У кінці кожного речення постав потрібний знак: (*?*), (.) або (*!*).

1. Чи вмієш ти малювати
2. Так, я непогано малюю
3. Молодець

Вправа 13. 1 Прочитай і спиши речення.

Весняне сонце зігріло землю.

2 Запиши слова парами, відповідаючи на питання в дужках.

Сонце (*що зробило?*) … ;
зігріло (*що?*) … ;
сонце (*яке?*) … .

Вправа 14. 1 Прочитай.

1. (Учень) читають. 2. Брат (працюють). 3. (Прийти) весна. 4. Трава (зеленіти).

2 Зверни увагу на слова, що в дужках. Чи пов'язані вони з іншими словами?

3 Зміни слова в дужках так, щоб утворилися речення. Запиши їх.

Зразок. *Учні читають.*

Вправа 15. Спиши. Замість крапок вставляй потрібні слова.

1. Дмитрик ішов берегом (*чого?*) … .
2. Щоранку Олеся йде (*куди?*) … … .
3. Навесні ліс (*що робить?*) … .

Для довідок: річки, до школи, оживає.

Вправа 16. 1 Прочитай і спиши речення.

1. У саду ростуть фруктові дерева.
2. Бджоли збирають солодкий нектар.
3. На травах блищить чиста роса.
4. У небі світить лагідне сонце.

Нектáр — квітковий сік.

2 Підкресли однією лінією слова — назви предметів, двома лініями — назви дій, хвилястою лінією — назви ознак.

Вправа 17. 1 Склади з поданих слів речення. Запиши їх.

Зразок. *Патрульний стежить за порядком.*

Патрульний	пише	у футбол
Футболіст	стежить	вірші
Поет	грає	за порядком

2 Підкресли слова, які відповідають на питання *хто?*

ТЕКСТ

Поняття про текст

Вправа 1. 1 Прочитай і порівняй речення в лівому і правому стовпчиках. Де речення пов'язані між собою, а де — ні?

Друзі

Дідусь знає багато історій.
А Василько любить
їх слухати
Дідусь і Василько —
справжні друзі.

Сьогодні гарна погода.
Моя мама працює
кухарем.
Ми дивилися цікавий
фільм.

2 Поясни, чи можна до речень у правому стовпчику дібрати заголовок.

3 Текст спиши.

Запам'ятай! Речення, пов'язані між собою за змістом, утворюють *текст*. У тексті речення розміщені в певній послідовності. До тексту можна дібрати *заголовок*.

Вправа 2. 1 Прочитай текст.

Повінь

На Десні — повінь. Навколо вода, берегів не видно. Верби у воді стоять, гілля полощуть. Поміж вербами човен пливе.

Василь Чухліб

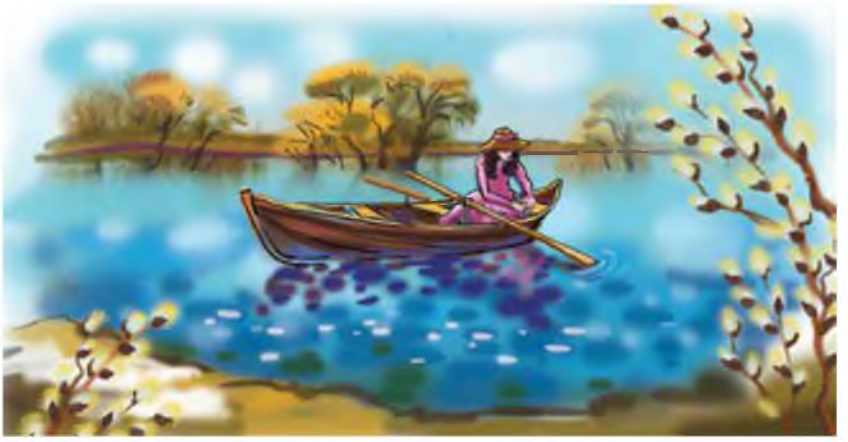

По́вінь — розлиття річки внаслідок весняного танення снігу й льоду.

2 Чому текст має такий заголовок?

3 Спиши текст. Підкресли слово — назву річки.

Вправа 3. 1 Прочитай текст. Добери до нього заголовок.

Усі знають квітку пролісок. Ця маленька красива рослина першою оживає після зими. Проліску не страшні ні зимові морози, ні сніг.

Для довідок: Пролісок. Весняна квітка.

2 Запиши заголовок і спиши перші два речення тексту.

Вправа 4. 1 Прочитай речення.

Сашко і Рома повертались додому.
Сашко злякався і втік.
Вечоріло.
А Рома заглянув у кущі і побачив мале кошеня.
Раптом у кущах щось зашелестіло.

2 Зміни порядок речень так, щоб вийшло оповідання. Запиши перші три речення.

3 Розкажи, про кого розповідається в тексті.

Вправа 5. 1 Роздивись малюнок. Прочитай заголовок і початок тексту.

День народження

У Наталки чудовий настрій. Сьогодні в неї День народження. Вона радісно зустрічає гостей. …

2 Продовж розповідь за малюнком.

3 Запиши заголовок і перші два речення тексту.

Вправа 6. 1 Прочитай і відгадай загадку. Спиши.

В мене шуба з колючок,
в мене сіра спинка.
Ніс, як чорний п'ятачок,
очі — намистинки.

(Їжачок)

2 Усно дай повні відповіді на запитання.

- Про кого розповідається в загадці?
- З чого в їжачка шуба?

- Якого кольору спинка в їжачка?
- Який в їжачка ніс?
- На що схожі очі в їжачка?

Вправа 7. 1 Прочитай. Подумай, де текст, а де окремі речення.

1. У яру було джерело. Вода в ньому чиста й холодна. Над ним росла верба. Під вербою відпочивали люди.

2. У нашому місті скоро відкриють нову станцію метро. На небі замерехтіли зорі. Марійка дуже любить читати книжки.

Яр — глибока довга западина на поверхні землі.

2 Текст запиши. Скажи, про що в ньому йдеться.

Вправа 8. 1 Роздивись малюнки.

2 Продовж усну розповідь про те, що робить Петрик, коли повертається зі школи.

Петрик повертається зі школи, ...

Для довідок: миє руки, обідає, гуляє, робить уроки.

3 Запиши повну відповідь на запитання.

- Звідки повертається додому Петрик?.

Вправа 9. 1 Прочитай текст.

На узліссі ясно світило сонце. Клен весело поглядав на всі боки, пеньок куняв, а берізки все щось шепотіли, схиляючись одна до одної.

За *Іриною Прокопенко*

Узлі́сся — край лісу.

2 Випиши назви дерев. Підкресли в словах перші букви. Які звуки вони позначають?

узліссі в пеньок схиляючись

Вправа 10. Попрацюймо з малюнками. 1 Роздивись малюнки.

2 Склади розповідь за запитаннями.

- Що дівчинка вирішила подарувати мамі?
- Які квіти купила дівчинка?
- Чи зраділа мама подарованим квітам?

Вправа 11. 1 Прочитай вірш. Про що він? Добери до вірша назву.

Летять додому журавлі,
весну гойдають на крилі.
Нова з'являється трава.

Промінчик сонця вигравá.
Дорослі раді і малі:
йде красень квітень по землі!

Для довідок: Прийшла весна. Квітень.

2 Спиши останнє речення. Підкресли знак у кінці речення.

Вправа 12. 1 Прочитай. Про що розповідається в тексті?

Білочка — лісова тварина. Шубка у звіра пухнаста. Вушка маленькі. Вона любить шишки та горішки.

За *Олександром Копиленком*

2 Придумай до тексту заголовок.

3 Спиши останнє речення. Намалюй його схему.

Вправа 13. 1 Прочитай сміховинку.

Завзяті працівники

— Грицьку, що ти робив сьогодні?
— Нічого.
— А ти, Павле?
— Та я був коло нього.

2 Усно дай відповіді на запитання.

- Що робив Грицько?
- Що робив Павло?
- Чи відповідає заголовок змісту?

3 Спиши питальні речення.

Вправа 14. 1 Прочитай речення.

Він підійшов до пішохідного переходу і став чекати.

Дмитрик разом з іншими пішоходами перейшов дорогу.

Дмитрик повертався зі школи.

На світлофорі засвітилося зелене світло.

Йому треба було перейти через дорогу.

2 Зміни порядок речень так, щоб вийшло оповідання.

3 Запиши перші три речення.

4 Розкажи, про кого йдеться в тексті.

Дмитрик повертався підійшов

Вправа 15. 1 Прочитай вірш радісно, із захопленням.

Все навколо зеленіє...

Все навколо зеленіє,
річка ллється і шумить.
Тихо, тихо вітер віє
і з травою гомонить.

Як тут всидіти у хаті,
коли все живе, цвіте,
скрізь дзвенять пташки крилаті,
сяє сонце золоте...

Олександр Олесь

2 Про що розповідається у вірші?

3 Скільки речень у вірші?

4 Спиши назву і перші два речення вірша.

Вправа 16. 1 Прочитай вірш.

Люби свою мову

Яка ж багата рідна мова!
Увесь чарівний світ у ній!
Вона барвиста і чудова,
і кривдити її не смій!

Вона про все тобі розкаже,
чарівних слів тебе навчить,
усе розкриє і покаже,
як правильно у світі жить.

Надія Красоткіна

2 Про що цей вірш?

3 Спиши перше речення. Підкресли слово, яке вказує, про що в ньому йдеться.

Вправа 17. 1 Прочитай текст.

У нашій школі гарна бібліотека. **У ній** багато цікавих книжок. **Вони** стоять на широких полицях рівними рядами. Ми з товаришами часто **тут** буваємо.

2 Про що розповідається в тексті?

3 Придумай до тексту заголовок.

4 Закінчи речення і запиши його.

Слова **у ній, вони, тут** ужито в цьому тексті замість слів ... , ... , ...

Запам'ятай! Слова в тексті замінюють для того, щоб не повторювати те саме слово в сусідніх реченнях.

Вправа 18. 1 Розкажи, які книжки ти читаєш.

2 Запиши назву книжки, яку ти зараз читаєш.

Зараз я читаю книжку … .

Вправа 19. 1 Роздивись малюнки. Прочитай текст.

Шпак

Мухоловка

Горихвістка

Синиця

Скоро в садках заллється піснею шпак. За **ним** із вирію повернуться мухоловки, горихвістки. Ці птахи, як і синички, не можуть будувати гнізда на гілках дерев. Свої кубельця **вони** мостять тільки в дуплах.

За *Володимиром Пархоменком*

2 Зверни увагу на виділені слова. Які слова вони замінюють?

3 Випиши назви птахів.

Вправа 20. 1 Роздивись малюнок.

2 Придумай розповідь за малюнком і словами з довідки.

Для довідок: учні нашого класу, хоровий гурток, готуємося до виступу, розучуємо нову пісню.

3 Запиши два речення розповіді.

Вправа 21. 1 Прочитай вірш.

На зеленій галяві,
де рясна трава,
дзюркотить криниченька
чиста, лісова.

До води схиляються
квіти запашні.
Камінці поблискують
в темній глибині.

Наталя Забіла

2 Придумай назву вірша.

3 Запиши два останні речення.

дзюркотить криниченька лискують

Вправа 22. 1 Прочитай речення.

Рухомі сходинки повезли їх униз.
Олег із мамою зайшли в метро.
Підійшов поїзд, двері відчинилися.
Олег із мамою зайшли у вагон.

2 Склади з речень текст.

2 Запиши речення, яке відповідає схемі:

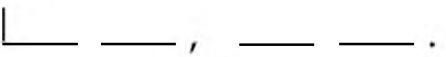

Вправа 23. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

У зоопарку

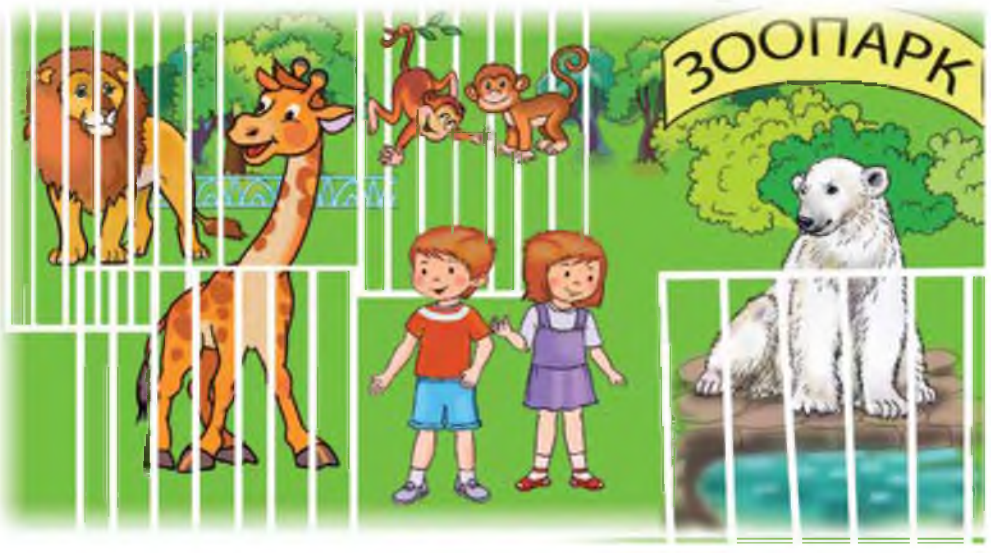

2 Побудуй розповідь за запитаннями.

- Куди прийшли діти?
- Кого побачили діти?
- Чи був ти в зоопарку?
- Яких звірів ти там бачив?

Вправа 24. 1 Прочитай текст.

Яринці треба рано вставати. А не хочеться, ой як не хочеться!

Увечері й питає Яринка дідуся:

— І чого це я рано ніяк не прокинуся?

— Це подушка в тебе ледача, — каже дідусь.

Василь Сухомлинський

2 Пригадай, як називається оповідання, початок якого ти прочитав.

3 Спиши перше речення. Намалюй його схему.

Будова тексту

Запам'ятай! У тексті є *зачин* (*початок*), *основна частина* і *кінцівка*. Кожна частина тексту починається з нового рядка — *азбацу*.

Вправа 1. 1 Прочитай текст.

Зачин

У вишневому саду стоїть велика пасіка.

Основна частина

У вуликах живуть бджолині сім'ї. Бджоли дуже працьовиті. Вони збирають солодкий нектар. У вуликах перетворюють його на мед.

Кінцівка

Мед корисний дорослим і дітям. Їжте на здоров'я!

2 Дай відповіді на запитання.

- Де живуть бджоли?
- Що збирають бджоли?
- На що бджоли перетворюють нектар?
- Чи любиш ти мед?

3 Прочитай текст ще раз. Назви зачин і кінцівку тексту. Про що розповідається в основній частині?

4 Запиши зачин тексту.

Вправа 2. 1 Прочитай текст. Знайди в ньому зачин, основну частину і кінцівку.

У Катрусі сьогодні велика радість.

Понад рік хворів її татко. В лікарні лежав, три операції переніс. Мамі і Катрусі було тяжко.

А сьогодні татко вже на роботі. Здоровий і бадьорий.

За *Василем Сухомлинським*

2 Усно постав два запитання до тексту.

3 Спиши кінцівку тексту.

Вправа 3. 1 Прочитай текст.

Одного разу в маленького хлопчика загубилося **цуценя.**

Став він його всюди **шукати**. Шукав по всьому дому, у дворі, але ніяк не міг знайти свого улюбленця.

Повертаючись додому, **хлопчик** почув тихе скавчання. Він зазирнув у кущі і побачив там свого маленького друга!

2 Про що розповідається в тексті?

3 Випиши виділені слова, поділяючи їх рисочками на склади.

Вправа 4. 1 Прочитай назву, зачин і кінцівку тексту. Основну частину придумай самостійно за малюнком.

Удома з бабусею

Зачин. Андрійко залишився вдома з бабусею.

Кінцівка. Бабуся щиро подякувала Андрійкові за турботу.

2 Спиши кінцівку тексту.

Вправа 5. 1 Прочитай текст.

Футбол

Футбол — дуже популярний вид спорту.

У футбол грають м'ячем на трав'яному полі. Метою гри є забити м'яч у ворота суперника.

Перемагає команда, яка забила більше м'ячів.

2 Про що розповідається в тексті? Чи відповідає заголовок тексту його змісту?

3 Спиши перше речення.

Вправа 6. 1 Прочитай вірш.

Чарівне яєчко

Знесла курочка яєчко,
звичайнісіньке, просте.
На столі кладе скраєчку:
— Завтра з братиком з'їсте!

Я яєчко не розбила —
з нього писанку зробила.
Вже яєчко не просте,
а як сонце — золоте.

Ігор Січовик

2 До якого свята розмалювала писанку дівчинка?

3 Спиши перше речення. Підкресли слово, яке вказує, про кого йдеться в реченні. Усно постав запитання до речення.

Вправа 7. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок.

2 Придумай розповідь до заголовка «Мамині помічники» за запитаннями.

- Що робить хлопчик?
- Що робить дівчинка?
- Кому допомагають діти?
- Як ти допомагаєш мамі?

Вправа 8. 1 Прочитай текст. Придумай до нього заголовок.

Біля нашого села тече широка річка.

Вона біжить між зеленими луками і огинає ліс. До лісу прийшли школярі. Хлопчики збирали соснові шишки і жолуді. А які красиві квіти зібрали дівчатка!

Весело було в лісі!

За *К. Прищепою, В. Вашуленком*

2 Зачитай зачин і кінцівку тексту. Про що розповідається в основній частині?

3 Запиши заголовок і зачин тексту.

Вправа 9. 1 Прочитай вірш.

Вихова́ні діти

За сніданком Юра Віту
поучав, як старший брат:
— Добре вихова́ні діти
не ковтають виноград,
не запізнюються в гості
і не їздять без квитка,
прибирають вранці постіль,
не втікають з дитсадка!
— А мене, — озвалась Віта, —
в дитсадочку старші вчать:
добре вихова́ні діти
за столом завжди мовчать!

Ігор Січовик

2 Запиши повну відповідь на запитання.

• Як мають поводитися за столом добре вихова́ні діти?

Вправа 10. 1 Прочитай виразно текст. Знайди в ньому зачин, основну частину і кінцівку.

Учіться добра́!

А хто з вас, дорогі друзі, мріє бути добрим? Просто доброю людиною?

Добро необхідне людині, як повітря. Без добра життя стає нікому не потрібним. Усе, що є кращого в житті людини, осяяне добром.

Учімося ж добра!

Юрій Яковлєв

2 З основної частини тексту випиши два речення (на вибір).

Вправа 11. Попрацюймо з малюнком. 1 Роздивись малюнок. Прочитай підпис під ним.

На прогулянку з братиком

2 Придумай імена братику й сестричці. Скажи, чи можна назвати дівчинку дбайливою.

3 Придумай розповідь за малюнком і підписом під ним.

Для довідок: піклується про молодшого братика, допомагає вдягтися, ходить із ним на прогулянку.

Вправа 12. 1 Прочитай і спиши прислів'я.

1. Добре роби — добре й буде. 2. Світ не без добрих людей. 3. Хто людям добра бажає, той і сам його має. 4. Хочеш собі добра, не роби нікому зла.

2 Пригадай свій добрий учинок. Розкажи про нього.

Вправа 13. Прочитай речення. Склади з них оповідання, користуючись планом.

Удень на сонечку сидить, нявчить.
Шубка в неї м'якенька.
Живе в хаті тваринка з хвостом і чотирма лапками.
Уночі полювати ходить.
Очі світяться, як вогники.

План

1. Хто живе в хаті?
2. Яка у тваринки шубка?
3. Як світяться її очі?
4. Що тваринка робить удень?
5. Що тваринка робить уночі?
6. Що це за тваринка?

Вправа 14. 1 Роздивись малюнок.

2 Придумай імена учням. Продовж розповідь за малюнком і поданими заголовком та зачином.

Чергові

Закінчився урок. Учні вийшли з класу. …

Для довідок: залишилися чергові, витирає дошку, поливає квіти, старанно виконують свої обов'язки.

3 Запиши заголовок і зачин тексту.

Вправа 15. Прочитай і спиши текст. Скільки речень у ньому?

Чапля — великий птах. У неї тонкі і довгі ноги.

Гніздиться вона біля води. Основна їжа чаплі — риба.

Вправа 16. 1 Прочитай текст. Придумай до нього заголовок.

Чи ти знаєш, хто такі туристи?

Туристи — це люди, які люблять подорожувати. Вони подорожують з рюкзаками за спиною. Ночують у наметах, готують їжу на вогнищі. Вечорами біля вогнища співають пісні.

Туристи повертаються додому веселі і щасливі!

2 Знайди в тексті зачин, основну частину і кінцівку. Усно постав два запитання до основної частини тексту.

3 Спиши перші два речення.

Вправа 17. 1 Прочитай речення. Склади з них текст.

Навесні сад зацвів.
Медок збирають.
Біля школи великий сад.
У бджілок почалася робота.

2 Запиши текст.

3 Скажи, яке речення відповідає схемі:

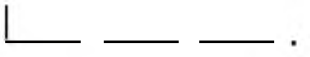

Вправа 18. 1 Прочитай і спиши вірш. Придумай до нього назву.

Гантелі купив Тимішко,
і кинув він їх під ліжко.
Лежать вони там без діла,
лежать, припадають пилом.

Грицько Бойко

2 Чи правильно вчинив Тимішко?

3 А ти робиш зарядку з гантелями?

Вправа 19. 1 Прочитай заголовок, зачин і кінцівку тексту. Основну частину придумай самостійно за малюнком.

У трамваї

Зачин. Якось Оленка їхала трамваєм до товариша.

Кінцівка. Дідусь зрадів і щиро подякував дівчинці.

2 Спиши кінцівку тексту.

Вправа 20. 1 Прочитай виразно вірш. Придумай до нього назву.

Ранньою весною в нашому садку
я сама садила вишеньку струнку.
І шумить листвою — вже така, як я! —
від усіх найкраща вишенька моя!

Грицько Бойко

2 Запиши назву і перше речення вірша.

Ранньою веньку струнку

Вправа 21. 1 Прочитай виразно текст.

На землі люди розмовляють різними мовами.

Але кожна мова має чарівні слова. Ці слова мають велику силу, бо роблять людей добрішими. У нашій співучій мові ці слова звучать так: Доброго ранку! Добридень! Смачного! Дякую!

Василь Сухомлинський

2 Випиши чарівні слова.

3 Поясни, чому їх так називають.

4 Які ще чарівні слова ти знаєш?

Вправа 22. 1 Чи вмієш ти писати вітання? Прочитай, як це зробив Миколка.

Дорога матусю! Вітаю тебе з Днем народження! Бажаю тобі міцного здоров'я й усього найкращого! Я тебе дуже люблю!

Твій син Миколка

2 Спиши текст. Зверни увагу на знаки в кінці кожного речення. Підкресли їх.

Вправа 23. Роздивись малюнки. З яким святом ти хочеш привітати свого друга (подругу)? Напиши текст для вітальної листівки.

Вправа 24. 1 Прочитай виразно вірш.

Кожній мамі подарунки
готували малюки.
Малювали їм малюнки,
вишивали килимки.
Ще й прикрашений квітками
написали їм плакат:
«Хай живуть хороші мами
всіх дівчаток і хлоп'ят!»

Наталя Забіла

2 Спиши перші два речення вірша.

3 Розкажи, як ти вітаєш зі святами свою маму.

ПОВТОРЕННЯ ЗА РІК

Вправа 1. 1 Прочитай текст.

На світі живе багато народів. Кожен народ розмовляє своєю мовою.

Ми — українці. Українці розмовляють українською мовою. Українська мова дуже красива.

Українці люблять свою мову!

2 Склади розповідь за запитаннями.

- За допомогою чого спілкуються люди?
- Як називають людей, що живуть в Україні?
- Якою мовою розмовляють українці?

Вправа 2. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Учні записують завдання. 2. Галинка написала листа подрузі. 3. Вчителька цікаво розповідала про природу рідного краю. 4. Славко чемно привітався.

2 Знайди слова, які вказують на усне і писемне мовлення. Підкресли їх.

Вправа 3. 1 Прочитай виразно вірш.

Доброго ранку! — травам росистим.
Доброго ранку! — квітам барвистим.
Доброго ранку! — сонечку я́сному,
людям усім і усьому прекрасному!

2 Які ще слова вітання ти знаєш? Запиши їх.

Вправа 4. 1 Прочитай слова і запиши їх в алфавітному порядку.

Весна, апельсин, бандура, рік, край, ложка, парк, небо, халва.

2 Підкресли в словах букви, які позначають приголосні звуки.

Вправа 5. 1 Прочитай і відгадай загадку.

У гаю, на лузі, в полі —
скільки там квіток!
Ми **нарвали** їх доволі,
потім **посідали** в колі,
щоб **сплести** ...

(...вінок)

2 Випиши виділені слова. Підкресли букви ***а, и, о, і, е***. Які звуки вони позначають?

Вправа 6. 1 Прочитай слова.

Бруньки, загадка, роса, трава, альбом, оса, риба, капуста, трамвай, квітка.

2 Випиши слова, в яких приголосних звуків більше, ніж голосних.

Вправа 7. 1 Розглянь малюнки. Спиши слова, вставляючи пропущену букву ***а*** або ***е***.

Тр..ктор

Велосип..д

Самок..т

Солов..й

Ч..йка

Л..бідь

2 Підкресли слова, в яких два голосні звуки.

Вправа 8. 1 Прочитай вірш.

… Світає,
край **не-ба** палає,
со-ло-вей-ко в темнім гаї
сон-це зустрічає.
Тихесенько вітер віє,
сте-пи, **ла-ни** мріють,
між ярами над **ста-ва-ми**
вер-би зеленіють.

Тарас Шевченко

2 Скажи, скільки голосних звуків у кожному з виділених слів. А скільки складів у цих словах?

3 Випиши виділені слова. Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

Вправа 9. 1 Прочитай назви місяців.

Березень, квітень, травень, червень, липень, серпень.

2 Спиши слова, поділивши їх рисочками на склади.

Зразок. *Бе-ре-зень.*

3 Визнач, який склад у цих словах вимовляємо з більшою силою голосу. Підкресли його.

Вправа 10. 1 Склади і прочитай слова. Запиши їх.

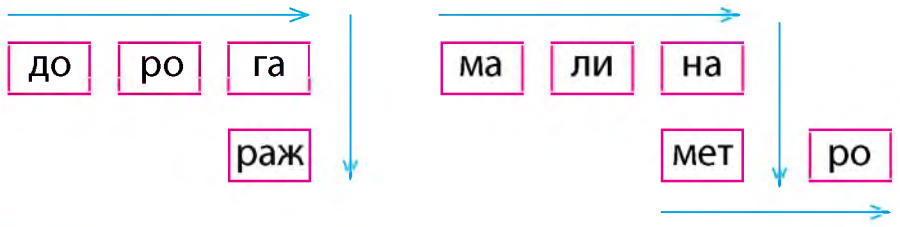

2 Скільки складів у кожному слові? Назви наголошені склади.

Вправа 11. Прочитай. Спиши слова, змінюючи їх так, щоб наголошеним став другий склад.

Зразок. *Кни́жка — книжки́.*

Книжка, дірка, пісня, батько, річка, стрічка, голка.

Вправа 12. 1 Прочитай і спиши слова.

Ліс, яблуня, тюлень, синє, вітер, хвиля, рюкзак, третє, сіно, лялька, малюк, кіт, чапля.

2 Підкресли склади з буквами ***і, я, ю, є***. Як вимовляються приголосні перед ними?

Вправа 13. Спиши, вставляючи пропущені букви ***і, я, ю, є***.

1. Зранку подув сильний в..тер. 2. Мал..та вийшли на прогул..нку в парк. 3. У їжака кол..ча шубка. 4. Маринка старанно виконала домашн.. завдання.

Вправа 14. 1 Прочитай і спиши вірш.

Веснянка

На вітрах-корабликах
прилетіть, журавлики!
Принесіть малятам
літо на крилятах.

Люба Козловець

2 Підкресли в словах букви, що позначають м'які приголосні звуки.

Вправа 15. 1 Прочитай і відгадай загадку.

По полю ходит.. ,
жне, косит.. ,
зерно молотит.. ,
хліба не просит.. .

(Комбайн)

2 Спиши, вставляючи замість крапок знак м'якшення ***(ь).*** Як вимовляємо приголосний перед ним?

Вправа 16. 1 Прочитай прислів'я. Поясни, що вони означають.

1. Десять разів відміряй, а раз відріж. 2. Менше говори — більше почуєш. 3. Грамоти вчиться — завжди згодиться. 4. Під лежачий камінь вода не тече. 5. Будеш трудиться — будеш кормиться.

2 Випиши слова зі знаком м'якшення. Назви і підкресли м'які приголосні, що стоять перед ним.

Вправа 17. Прочитай і спиши слова, вставляючи пропущені букви. Які звуки вони позначають: глухі чи дзвінкі?

..афлі

..артух

..аба

..апка

..очка

..апка

..ошит

..орока

Для довідок: шапка, бочка, жаба, зошит, папка, сорока, вафлі, фартух.

Вправа 18. 1 Прочитай і спиши слова.

Диван, **т**ополя, тру**б**а, **п**алка, **з**ерно, **с**ело, **ж**урба, **ш**уба, **ґ**ава, **х**алва.

2 Підкресли виділену букву в кожному слові. Який звук вона позначає: дзвінкий чи глухий?

Вправа 19. 1 Прочитай правильно слова. Скільки звуків і букв у кожному слові?

кукурудза	джерело
дзеркало	бджола
дзьобати	ґудзик
дзвенить	джміль

2 Спиши слова. Підкресли в них сполучення букв ***дз*** і ***дж.***

Дзеркало дзвенить дзьобає бджола ґудзик

Вправа 20. Прочитай. Випиши слова зі сполученням букв ***дз*** і ***дж.*** Поділи ці слова рисочками для переносу.

1. Сонце світить, дзвенять струмки. 2. Ми напилися води з лісового джерела. 3. Працьовиті бджоли над квітами гудуть. 4. Дятел голосно вистукує дзьобом.

Вправа 21. Прочитай. Випиши в один стовпчик слова зі сполученням букв ***йо,*** а в другий — зі сполученням букв ***ьо.***

Пеньок, йогурт, сльози, льотчик, гайок, чайок, льон, йод, сьогодні, район, польоти, знайомий.

Вправа 22. Прочитай і спиши речення, вставляючи пропущені сполучення букв ***йо*** або ***ьо.***

1. У Олекси тато л.. ..тчик. 2. Діти полюбляють смачний .. ..гурт. 3. Повіяло вечірн.. ..ю прохолодою. 4. Понад річкою шумить березовий га.. ..к.

Вправа 23. Спиши. Замість крапок пиши питання *хто?* або *що?*

Зразок. *(Що?) дім, (хто?) пілот, …*

(… ?) дім, (… ?) пілот, (… ?) вітер, (… ?) маляр, (… ?) парасолька, (… ?) онук, (… ?) вода, (… ?) баян, (… ?) молоко, (… ?) тварина, (… ?) птах.

Вправа 24. До групи слів кожного рядка добери спільну назву з довідки. Спиши слова за зразком.

Зразок. *Троянда, ромашка, волошка — це квіти.*

1. Троянда, ромашка, волошка — це … .
2. Малина, смородина, аґрус — це … .
3. Дуб, береза, липа, клен — це … .
4. Ялина, сосна, кедр, кипарис — це … .

Для довідок: листяні дерева, хвойні дерева, ягоди, квіти.

Вправа 25. 1 Прочитай текст. Спиши.

Батька Оленки звати Юрій Васильович, маму — Лариса Петрівна. Батька Славка звати Володимир Сергійович, маму — Катерина Миколаївна.

2 Підкресли імена та по батькові.

Юрій Петрівна Сергійович

Вправа 26. Допиши до кожного питання по два слова, що означають дію.

Що робить? — читає, … , … .

Що робив? — читав, … , … .

Що буде робити? — буде читати, … … , … … .

Вправа 27. 1 Прочитай вірш.

Струмок

Наш струмок біжить в долині,
Стугну-річку знаєш ти?
У **Дніпро** із нею плине,
де лежить село **Плюти**.

А з **Дніпром** у **Чорне** море
шлях-дорога немала,
під високі сніжні гори,
до грузинського села.

Андрій Малишко

2 Випиши виділені слова. Що вони означають? З якої букви їх треба писати?

Вправа 28. 1 Роздивись малюнки. Назви́ тварин. Добери їм клички.

Кіт … Коза … Собака … Кінь …

Для довідок: Гнідий, Маркіз, Зірка, Лайка.

2 Запиши на́звиння і клички тварин. З якої букви треба писати клички тварин?

Вправа 29. 1 Спиши, вставляючи замість крапок потрібне слово.

1. Кругле, червоне, солодке — це … .

2. Довгаста, жовта, солодка — це … .

3. Кругла, золотава, гірка — це … .

Для довідок: диня, яблуко, цибуля.

2 Підкресли хвилястою лінією слова, що означають ознаки предметів. Усно постав до них питання.

Вправа 30. 1 Прочитай і відгадай загадку.

Сонечко в траві зійшло,
усміхнулось, розцвіло.
Потім стало біле-біле
і за вітром полетіло.

(Кульбаба)

2 Спиши загадку і відгадку.

3 Підкресли слова *в, за.* Як їх пишемо з іншими словами?

Вправа 31. Прочитай, вставляючи замість крапок потрібне слово.

1. Машина їде … дорозі. 2. Верба схилилася … річкою. 3. … неба падає дощ. 4. … школи є спортивний майданчик.

Для довідок: по, над, з, біля.

Вправа 32. 1 Прочитай, виділяючи голосом кінець кожного речення.

У травні відзначається День матері у цей день кожен дякує мамі за її любов і ласку не забудь і ти привітати своїх маму і бабусю

2 Спиши. Кожне речення починай писати з великої букви. У кінці став крапку.

3 Скільки речень ти записав?

Вправа 33. Запиши запитання і повні відповіді на них. У кінці речень став потрібний знак: (?) або (.).

1. Яка зараз пора року
2. Який зараз місяць
3. Яка пора року буде після весни

Вправа 34. 1 Прочитай і спиши речення.

1. Світить яскраве сонечко.
2. Зацвіли весняні квіти.
3. Стоять довгі дні.

2 Усно розбери речення за зразком.

Зразок. *Світить яскраве сонечко.*

Сонечко — назва предмета, відповідає на питання *що?*

Світить — назва дії, відповідає на питання *що робить?*

Яскраве — назва ознаки, відповідає на питання *яке?*

Вправа 35. 1 Прочитай вірш.

А що в мішку?

— Лисичко, лисичко,
де була цілу нічку?
— Я була у півника,
півника-іменинника…
— А що в тебе у мішку?
— Кукуріку!

Ігор Січовик

2 Що несла лисичка в мішку?

3 Випиши питальні речення.

Вправа 36. 1 Прочитай. Зверни увагу на слова в дужках. Чи пов'язані вони з іншими словами?

1. Ліс (шуміти). 2. Дзвоник (дзвеніти). 3. (Собаки) гавкає. 4. Птахи (летить).

2 Зміни слова в дужках так, щоб утворилися речення. Запиши.

Зразок. *Ліс шумить.*

Вправа 37. Спиши, змінюючи слова в дужках так, щоб вони означали багато предметів.

Зразок. *У лісі зацвіли конвалії.*

1. У лісі зацвіли (конвалія). 2. На столі лежать (книжка). 3. (Учень) посадили молоді дерева. 4. До бабусі приїхали (онук). 5. (Літак) літають вище хмар.

Вправа 38. 1 Прочитай речення. Склади з них текст.

З хлопцями був собачка Дружок.
Був теплий сонячний день.
Біля ялинки хлопчики знайшли білченя.
Василько і Дмитрик пішли в ліс.

2 Запиши текст.

3 Подумай, що було далі.

Вправа 39. 1 Прочитай речення. Зверни увагу, як вони поширюються іншими словами.

Зірки сяють.
Зірки сяють на небі.
Зірки сяють на нічному небі.

2 Про що розповідається в кожному реченні?

Вправа 40. 1 Прочитай текст. Придумай до нього заголовок. Знайди в тексті зачин, основну частину і кінцівку.

До нашого вікна часто прилітають синички.

Синичка — маленька пташка. Живе вона в лісах і садках. Їсть різних комах. Вона нищить безліч шкідників садів.

Синичка — корисна пташка. Узимку її треба підгодовувати.

2 Усно постав до тексту два запитання.

3 Спиши зачин тексту.

Вправа 41. 1 Прочитай речення. Склади з них текст.

Хлопці побігли грати у футбол.
Пролунав дзвоник на перерву.
Дівчатка — гойдатися на гойдалці.
Учні вибігли з класу на шкільне подвір'я.

2 Придумай заголовок до тексту. Заголовок і перше речення запиши.

Вправа 42. 1 Прочитай текст. Придумай до нього заголовок. Знайди в тексті зачин, основну частину і кінцівку.

Радісна, квітуча весна в лісі!

Дзвінко співають птахи. Молодою травою вкрилися галявини. Зацвіли яскраві весняні квіти. Дерева

вдяглися в зелене вбрання. На узліссі зацвіла черемха. Скоро затьохкають солов'ї. Прилетять і закують зозулі.

Як гарно, як весело весною в лісі!

2 Запиши заголовок і кінцівку тексту.

Вправа 43. 1 Прочитай вірш. Придумай до нього назву.

А що таке — «канікули?»
Це — літні дні барвисті,
це час, коли нам ніколи
хоча б на мить присісти.
Бо треба мчати босими
наввипередки з вітром,
з густих лісів приносити
горіхів повні відра.

Анатолій Костецький

2 Запиши назву і перші два речення вірша.

ЦІКАВІ ЗАВДАННЯ

ПРОЧИТАЙ СЛОВА

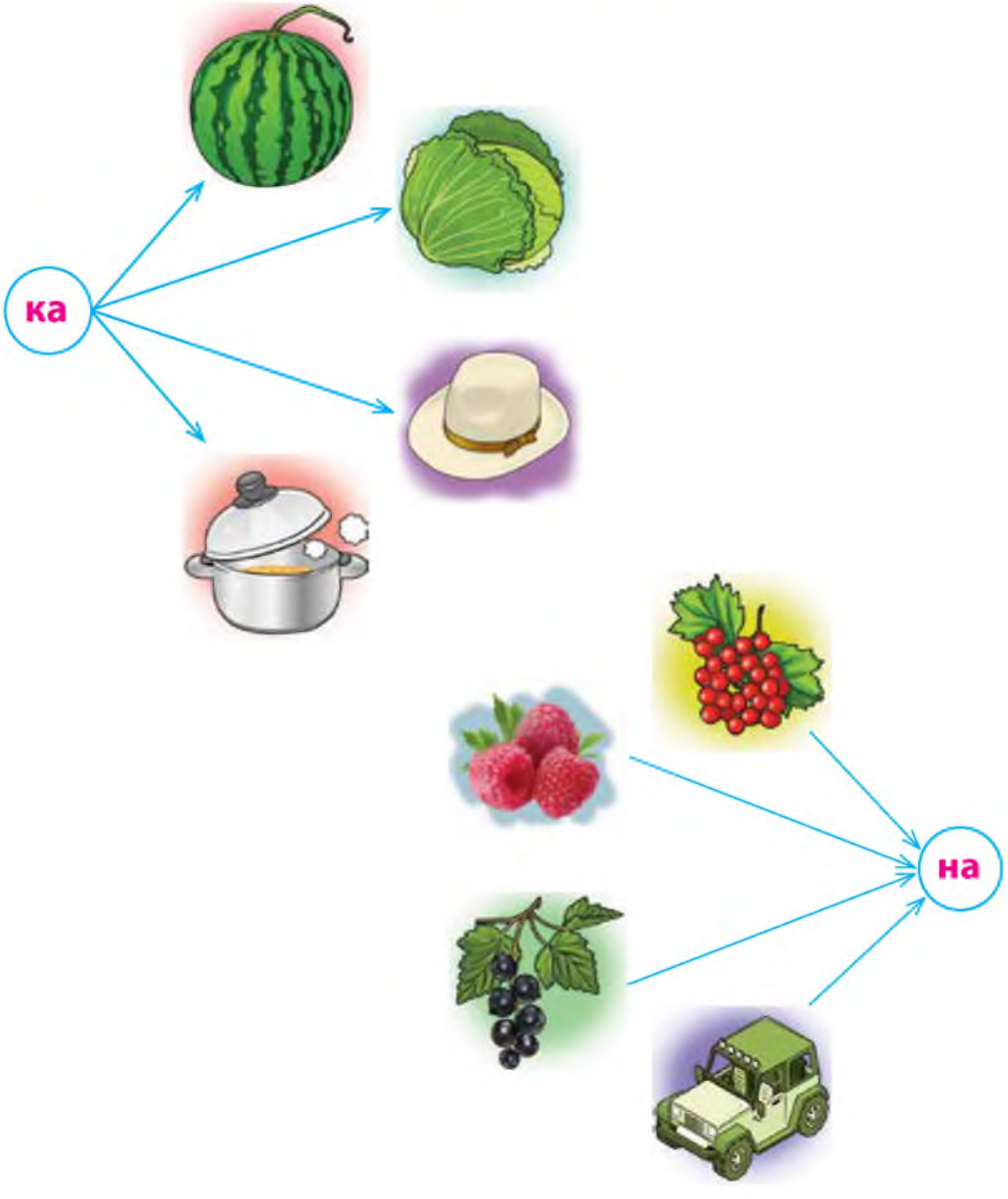

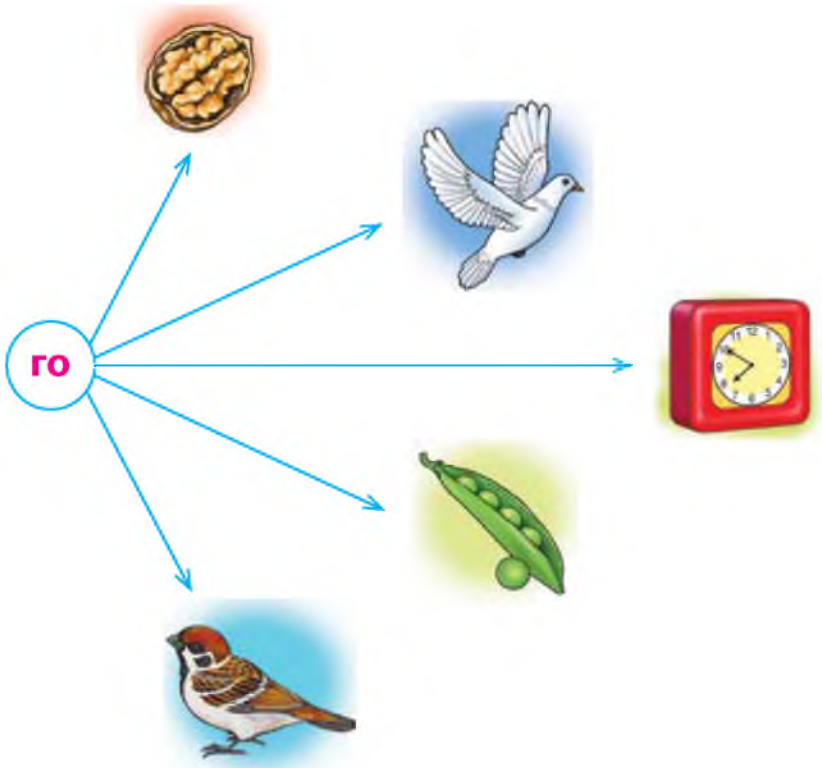
го

ка

РОЗГАДАЙ КРОСВОРДИ

ОВОЧІ

1

3

		2			3		
		о			р		
		г			е		
		і					
1	п	р	м	і		о	р
		к			и		
					с		
					к		
					а		

2

1

		2			3		
		г			м		
		а			о		
		р			р		
1		у	р	я			
		у			в		
		з			а		

2

3

ФРУКТИ

1

		2		3		
		г		р		
1	я	б	л	о	к	о
		а		ш		
		н		а		
		а				
		н				

2

3

		2				
1	п	е	р	и	к	
		л				
3	в	и	ш	н	я	
		в				
		а				

2

1

3

ЗНАЙДИ БУКВУ, ЩО ЗАГУБИЛАСЯ

Ма..ина

Ма..ина

Ча..ка

Ча..ка

Ма..ка

Ма..ка

С..ниця

С..ниця

Б..лка

Б..лка

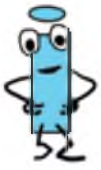

Р..ка

Р..ка

Г..лка

Г..лка

РОЗДИВИСЬ І РОЗКАЖИ

Спортивна сім'я

- Кого зображено на малюнку?
- Дай імена татові, мамі, сину, доньці.
- Що вони роблять?
- Які предмети для занять спортом ти бачиш на малюнку?
- Розкажи, чи робиш ти зарядку. Коли?

Збираємо врожай

- Кого ти бачиш на малюнку?
- Що роблять діти в саду?
- Які фрукти ростуть на деревах?
- Що несе в кошиках старший хлопчик?
- Що несе в кошику молодший хлопчик?
- Як ти гадаєш, яку пору року зображено на малюнку?
- Назви свої улюблені фрукти.

Святковий торт

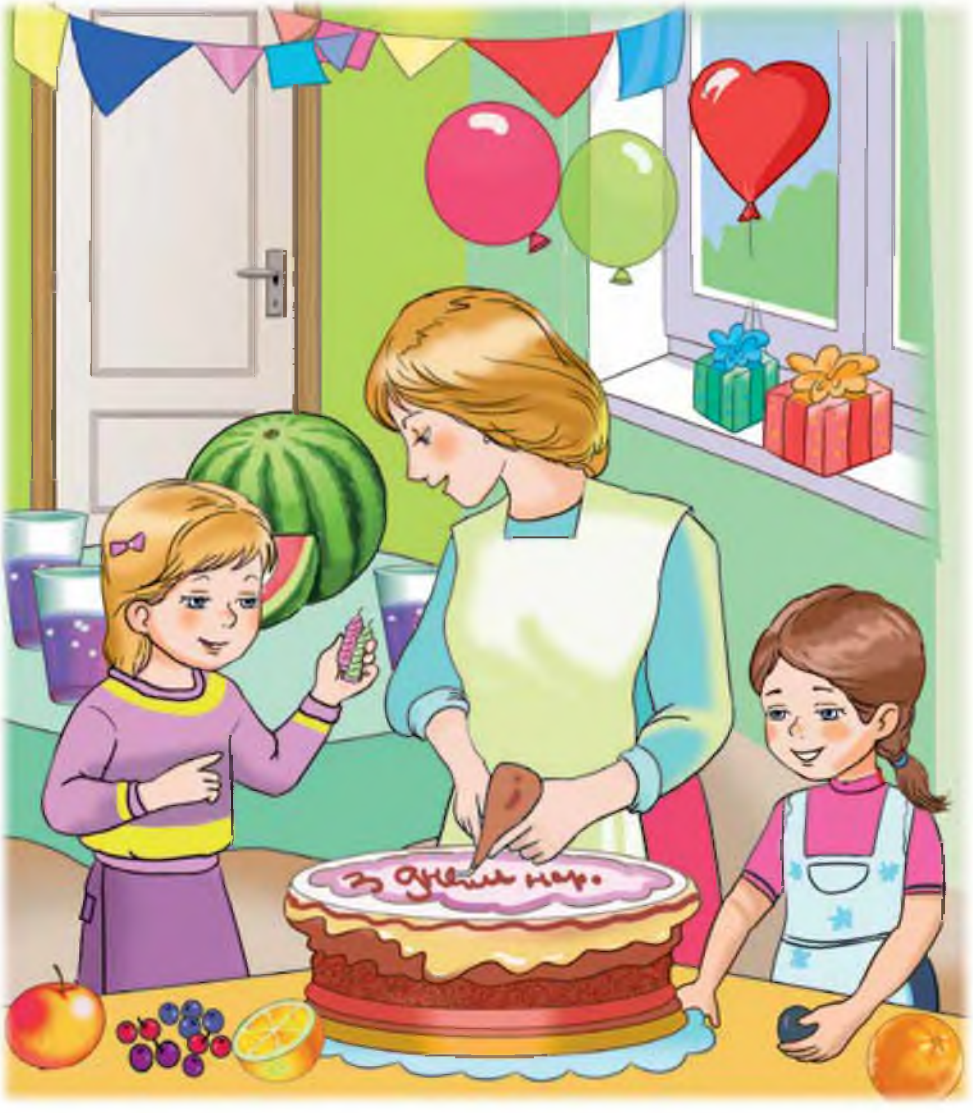

- Кого ти бачиш на малюнку?
- Дай імена донькам і мамі.
- Що роблять мама з доньками?
- До якого свята вони готуються?
- Як вони прикрасили кімнату?
- Які продукти потрібні для приготування торта?
- Розкажи, які твої улюблені смаколики.

На прогулянку з татом

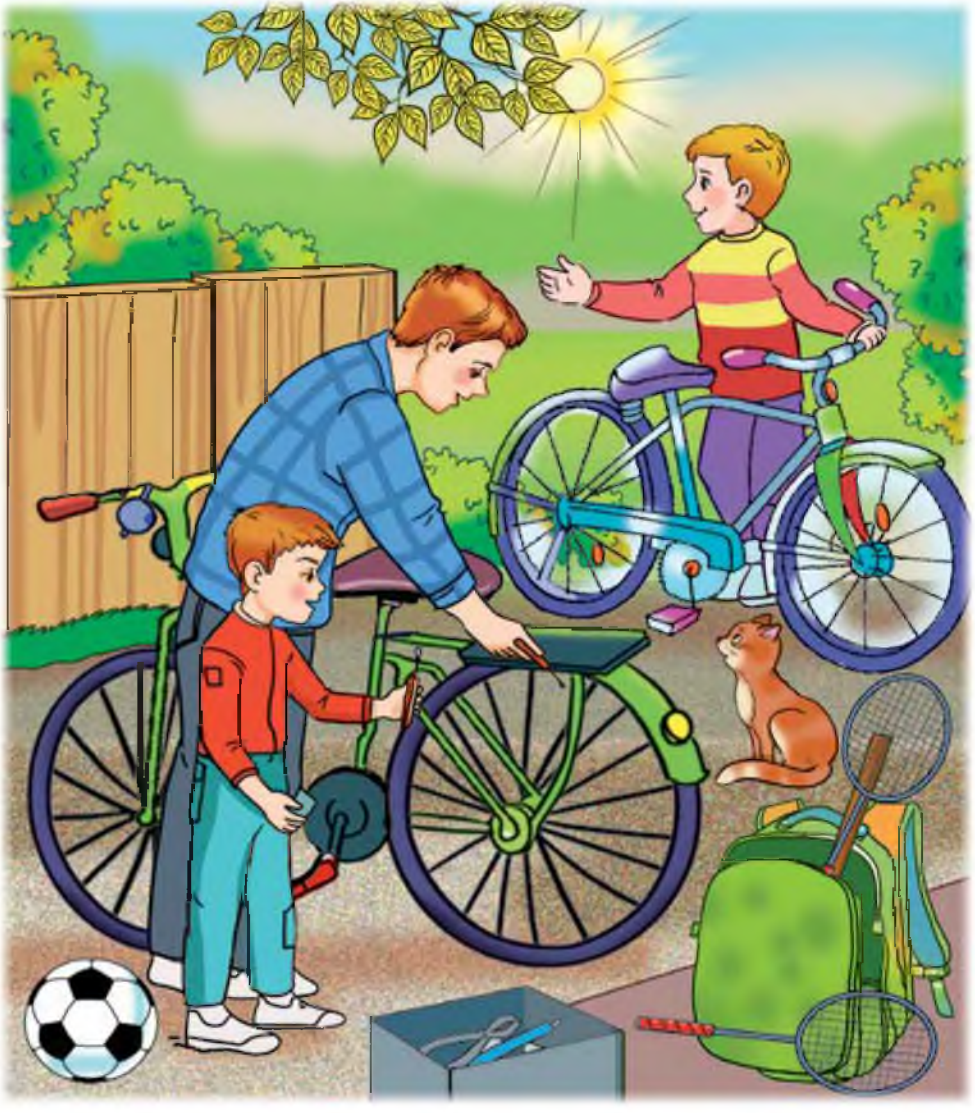

- Кого ти бачиш на малюнку?
- Дай імена татові і хлопчикам.
- Що роблять тато з синами?
- Як ти думаєш, куди збираються поїхати тато з хлопчиками?
- Склади коротку розповідь за малюнком.
- Чи вмієш ти кататися на велосипеді?

Допоможи дітям учинити правильно

(вибери малюнок)

Роздивись малюнки і розкажи, де діти чинять правильно, а де — ні.

Угадай настрій

- На якому з малюнків хлопчик наляканий? Чому?
- На якому з малюнків хлопчик насуплений? Чому?
- На якому з малюнків дівчинка задоволена? Чому?
- На якому з малюнків дівчинка засмучена? Чому?
- На якому з малюнків хлопчик сміється? Чому?
- Розкажи, коли в тебе буває веселий настрій, а коли — сумний.

ЗМІСТ

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В ДРУГОМУ КЛАСІ

Звуки і букви 4
Речення 8

МОВА І МОВЛЕННЯ

Мова — засіб спілкування 14
Культура мовлення 19

ЗВУКИ І БУКВИ

Алфавіт 24
Голосні звуки. Позначення їх буквами 27
Приголосні звуки. Позначення їх буквами 30
Склад. Перенос слів 33
Наголос 36
Позначення м'якості приголосних буквами *і, я, ю, є* 39
Знак м'якшення (*ь*) у кінці слова 49
Знак м'якшення (*ь*) у середині слова 53
Дзвінкі і глухі приголосні звуки 56
Сполучення приголосних *дз, дж* 60
Сполучення букв *йо, ьо* 64

Повторення вивченого 67

СЛОВО

Слова, які означають назви предметів. 73
Велика буква. 83
Слова, які називають дії предметів 93
Слова, які називають ознаки предметів 101
Слова *у (в), до, з, за, на, під, над, по, від, через, біля* (прийменники) 109

Повторення вивченого. 115

РЕЧЕННЯ

Поняття про речення. 121
Розповідні речення 125
Питальні речення. 131
Зв'язок слів у реченні 137

Повторення вивченого. 139

ТЕКСТ

Поняття про текст 144
Будова тексту 155

Повторення за рік 165

Цікаві завдання. 178

Навчальне видання

Висоцька Алла Михайлівна

УКРАЇНСЬКА МОВА

Підручник
для осіб з особливими освітніми потребами (F 70)

3 клас

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Головний редактор *А. С. Мнишенко*
Головний художник *М. Б. Гутман*
Редактор *Н. В. Леонова*
Коректори *А. В. Дрожжина, Л. Ф. Іванова*

Формат 70x100/16.
Ум. друк. арк. 15,60. Обл.-вид. арк. 10,60.
Тираж 6470 пр. Зам. № .

Державне підприємство «Спеціалізоване видавництво "Либідь"»,
вул. Пушкінська, 32, м. Київ, 01004
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3055 від 12.12.2007

Віддруковано в ПП «Видавництво "Фенікс"»,
вул. Шутова, 13б, м. Київ, 03067
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 271 від 07.12.2000